

Київський столичний університет імені Бориса Грінченка
Факультет суспільно-гуманітарних наук
Кафедра політології та соціології

Допущено до захисту
Зав. кафедри Пояркова Т. К
«__» _____ 2025р.

УДК 321:355.01

Кваліфікаційна робота бакалавра

ПОЛІТИЧНИЙ МІФ ЯК ЕЛЕМЕНТ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ

рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)
галузь знань: 05 «Соціальні та поведінкові науки»
спеціальність: 052 «Політологія»

Нестеренко Захар Ігорович
4 курс, гр ПОЛб-1-24.0д,
факультет суспільно-
гуманітарних наук

підпис

Науковий керівник
Костюк Тетяна Олександрівна
докторка наук з державного
управління, доцентка

підпис

Київ 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОЛІТИЧНИХ МІФІВ.....	5
1.1. Концептуалізація поняття «політичний міф» та його місце в політичній науці.....	5
1.2. Структура та типологія політичних міфів.....	11
1.3. Методологічний інструментарій дослідження політичних міфів.....	18
Висновки до першого розділу.....	24
РОЗДІЛ 2. РОЛЬ ПОЛІТИЧНИХ МІФІВ У ДЕРЖАВОТВОРЕННІ.....	27
2.1. Ретроспективний аналіз розвитку політичних міфів у контексті державотворення.....	27
2.2. Функціональне призначення політичних міфів у державотворчому процесі.....	32
2.3. Політико-правовий вимір символічної політики держави.....	40
Висновки до другого розділу.....	51
РОЗДІЛ 3. СУЧАСНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПОЛІТИЧНИХ МІФІВ У ПРОЦЕСАХ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ.....	54
3.1. Виклики глобалізації та цифровізації для політичних міфів.....	54
3.2. Політичні міфи як інструмент інформаційного протистояння.....	60
3.3. Перспективні напрями розвитку символічної політики в контексті державотворення.....	64
Висновки до третього розділу.....	68
ВИСНОВКИ.....	70
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	74

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. В умовах постійної трансформації сучасного світу та викликів, що постають перед державами у контексті глобалізації, цифровізації та інформаційних воєн, політичні міфи набувають особливої значущості як інструменти конструювання національної ідентичності та забезпечення державотворчих процесів. Дослідження політичних міфів як елементу державотворення є надзвичайно актуальним для України, яка перебуває у процесі утвердження власної державності та формування національної ідеї в умовах зовнішніх загроз та внутрішніх викликів.

Політичні міфи становлять невід'ємну частину символічної політики держави, впливаючи на суспільну свідомість, формуючи ціннісні орієнтири та сприяючи легітимації політичних інститутів. В українському контексті дослідження політичних міфів має особливе значення з огляду на необхідність переосмислення історичного наративу, формування спільної національної ідентичності та протидії деструктивним інформаційним впливам.

Попри значний обсяг наукових робіт, присвячених окремим аспектам політичної міфології, комплексне дослідження політичного міфу як елементу державотворення залишається недостатньо розробленим у вітчизняній політичній науці. Зокрема, потребують глибшого аналізу функціональні особливості та трансформації політичних міфів у контексті сучасних викликів глобалізації та цифровізації, а також їхня роль в інформаційному протистоянні. Вивчення практичних механізмів використання політичних міфів у процесі державотворення та розробка рекомендацій щодо формування ефективної символічної політики держави є важливим завданням для політичної науки та практики державного управління.

Метою кваліфікаційної роботи є комплексний аналіз сутності, функцій та ролі політичних міфів у процесах державотворення, а також визначення перспективних напрямів розвитку символічної політики держави у сучасних умовах.

Для досягнення поставленої мети визначено такі **завдання**:

1. ознайомитись з підходами до концептуалізації політичних міфів та визначити його місце в політичній науці;
2. проаналізувати структуру та типологію політичних міфів, а також методологічний інструментарій їх дослідження;
3. оглянути історію розвитку політичних міфів та їхньої ролі у державотворчих процесах;
4. дослідити політико-правові механізми регулювання символічної політики держави;
5. визначити вплив глобалізації та цифровізації на формування та використання національних політичних міфів;
6. окреслити перспективні напрями розвитку символічної політики у державотворчих процесах.

Об'єктом дослідження є політичний міф як соціокультурний та політичний феномен.

Предметом дослідження є механізми формування, трансформації та використання політичних міфів у державотворчих процесах.

Методологічну основу дослідження складає комплекс загальнонаукових та спеціальних методів. Системний підхід застосовано для розгляду політичного міфу як складової символічної політики держави та елементу державотворення. Історичний метод використано для аналізу еволюції політичних міфів у контексті державотворчих процесів. Компаративний метод дозволив порівняти різні типи політичних міфів та особливості їх функціонування в різних політичних системах.

Теоретичне значення дослідження полягає у поглибленні наукових уявлень про сутність, структуру та функціональне призначення політичних міфів у процесах державотворення, а також у розробці концептуальних засад аналізу трансформацій політичних міфів в умовах сучасних викликів. Результати дослідження можуть стати теоретичним підґрунтям для подальших наукових розвідок у галузі символічної політики та політичної міфології.

Практичне значення одержаних результатів визначається можливістю використання основних положень та висновків дослідження у практичній діяльності органів державної влади для формування ефективної символічної політики держави, розробки стратегій національно-патріотичного виховання та протидії деструктивним інформаційним впливам. Матеріали дослідження можуть бути використані у навчальному процесі при викладанні дисциплін з політології, державного управління, національної безпеки, а також при розробці спеціальних курсів з політичної міфології та символічної політики.

Структура кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота бакалавра має традиційну структуру наукового дослідження та складається зі вступу, трьох основних розділів по три підрозділи кожен, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи становить 78 сторінок основного тексту. Теоретичну та методологічну базу дослідження становлять 60 джерел, включаючи монографії, наукові статті, дисертації та інші праці вітчизняних і зарубіжних авторів

Ключові слова. *«політичний міф», «державотворення», «символічна політика», «інформаційне протистояння», «цифровізація», «глобалізація».*

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОЛІТИЧНИХ МІФІВ

1.1. Концептуалізація поняття «політичний міф» та його місце в політичній науці

У даному підрозділі здійснюється концептуальний аналіз поняття «політичний міф» як важливого елемента політичної науки та інструменту

конструювання національної ідентичності. Дослідження спирається на міждисциплінарний підхід, що поєднує методологічні засади політології, соціології, культурології та філософії, що дозволяє розглянути політичний міф як багатовимірне явище в контексті сучасних політичних процесів. Особлива увага приділяється герменевтичному та компаративному методам, які дають змогу не лише інтерпретувати різні теоретичні підходи до розуміння політичного міфу, але й порівнювати їх у контексті української та світової політичної думки. Ключовими термінами дослідження виступають: «політичний міф», «міфологізація політики», «символічна політика», «національна ідентичність», «політична свідомість».

Політичний міф як категорія політичної науки привертає значну увагу дослідників у контексті трансформаційних процесів сучасності. Складність і багатовимірність цього явища обумовлюють різноманіття підходів до його концептуалізації та визначення місця в системі політичного знання.

Аналіз наукової літератури свідчить, що теоретичне осмислення політичного міфу має глибоке коріння в філософській та політичній думці. Фундаментальні засади міфологічної свідомості та її значення для політичного процесу розкриваються в класичних працях, присвячених загальній теорії міфу. Зокрема, Р. Барт у своїй праці «Міфології» трактує міф як особливу семіотичну систему, що перетворює історичні явища на «природні», легітимізуючи певний політичний порядок. Він наголошує: «Міф не приховує нічого і нічого не демонструє — він деформує; міф не є ні брехнею, ні щиросердним зізнанням, він є викривленням» [6, с. 112]. Саме ця властивість політичного міфу робить його потужним інструментом формування колективних уявлень.

Суттєвий внесок у дослідження політичного міфу зробив К. Флад, який визначає політичний міф як «ідеологічно маркований наратив, що претендує на статус істинного уявлення про події минулого, сучасного та прогнозованого майбутнього і сприймається соціальною групою як достовірний» [54]. На думку дослідника, політичні міфи створюють символічну основу колективної ідентичності та визначають параметри політичної поведінки.

У контексті української політичної науки проблематика політичного міфу також набуває значної актуальності. В. Опанасюк розглядає політичні міфи як «спрощені наративи, що пояснюють складні соціально-політичні явища через доступні та емоційно насичені образи, створюючи підґрунтя для маніпулювання політичною свідомістю» [33, с. 99]. Дослідник наголошує на амбівалентній природі політичного міфу, який, з одного боку, сприяє консолідації суспільства навколо спільних цінностей, а з іншого – може використовуватися для легітимації авторитарних практик.

Важливим для розуміння сутності політичного міфу є підхід А. Ставицького, який акцентує увагу на його мобілізаційній функції: «Політичний міф виступає не просто як вигадка чи ілюзія, а як дієвий спосіб конструювання політичного простору через створення емоційно забарвлених образів, що активізують масову підтримку певних політичних проєктів» [44, с. 155]. Цей погляд особливо важливий для розуміння ролі політичних міфів у періоди суспільно-політичних трансформацій, коли відбувається переоцінка ціннісних орієнтирів та пошук нових ідентичностей.

Систематизуючи наявні дослідження, можна виокремити декілька ключових підходів до розуміння політичного міфу. Перший розглядає політичний міф як інструмент символічної політики, спрямований на конструювання бажаної соціально-політичної реальності. У цьому контексті М. Міщенко зазначає, що «символічна політика з використанням політичних міфів стає невід'ємною складовою державотворчих процесів, особливо в умовах кризи традиційних політичних інститутів» [30, с. 37]. На його думку, саме через символічну політику реалізується функція легітимації політичного порядку та забезпечується стабільність політичної системи.

Другий підхід акцентує увагу на комунікативній природі політичного міфу. За визначенням Н. Симбірської, «політичний міф функціонує як специфічна форма політичної комунікації, що транслює колективні уявлення про політичну реальність через наративні стратегії, які відповідають культурним кодам певного суспільства» [42, с. 52]. Цей підхід дозволяє

розглядати політичний міф як медіатор між владою і суспільством, що забезпечує розуміння та прийняття політичних рішень.

Третій підхід пов'язує політичний міф з формуванням національної ідентичності. В. Куценко підкреслює, що «в умовах глобалізаційних викликів політичний міф стає ефективним засобом збереження та відтворення національної ідентичності через конструювання спільного історичного наративу та колективної пам'яті» [27, с. 47]. Саме в цьому контексті політичні міфи виконують важливу роль у формуванні національної свідомості та забезпеченні соціокультурної єдності.

Науковий дискурс щодо політичних міфів передбачає різні підходи до їх класифікації та визначення функціональних особливостей. К. Арутюнова, застосовуючи синергетичний підхід, виділяє «архаїчні, традиційні та технологічні політичні міфи» [3, с. 315]. Архаїчні міфи пов'язані з первісними уявленнями про владу та її сакральність, традиційні формуються в процесі історичного розвитку політичних спільнот, а технологічні створюються цілеспрямовано як інструмент політичного впливу.

А. Кольєв пропонує більш розгорнуту типологію, виокремлюючи «міфи походження, міфи золотого віку, міфи героя, есхатологічні міфи та міфи єдності» [25, с. 14]. На його думку, саме така класифікація дозволяє охопити різні аспекти політичної міфотворчості та її вплив на колективну свідомість.

На мою думку, особливу цінність має функціональний підхід до класифікації політичних міфів, який дозволяє виявити їх роль у політичному процесі. М. Гордієнко виділяє «інтегративну, мобілізаційну, легітимаційну та компенсаторну функції політичних міфів» [15, с. 110]. Інтегративна функція забезпечує консолідацію суспільства навколо спільних цінностей та ідеалів. Мобілізаційна функція активізує політичну участь громадян через емоційне залучення до політичного процесу. Легітимаційна функція обґрунтовує правомірність існуючого політичного порядку або необхідність його зміни. Компенсаторна функція пом'якшує соціальні суперечності та знижує рівень політичної напруженості.

Я вважаю, що в сучасних умовах особливої актуальності набуває ідентифікаційна функція політичних міфів, яка забезпечує формування та підтримку колективної ідентичності. У цьому контексті важливим є дослідження Б. Мішталь, яка розглядає політичні міфи як «фундаментальні наративи, що структурують колективну пам'ять та визначають параметри соціальної взаємодії» [57, с. 87]. На думку дослідниці, саме через політичні міфи відбувається інтеграція індивідуального досвіду в колективну історію, що створює основу для формування спільної ідентичності.

У контексті української політичної реальності проблематика політичних міфів набуває особливої гостроти в умовах інформаційної війни та гібридних загроз. А. Марченко наголошує на тому, що «в ситуації гібридної війни політичні міфи стають ефективним інструментом маніпулювання суспільною свідомістю та дестабілізації політичної системи» [29, с. 140]. Дослідник підкреслює необхідність розробки комплексних підходів до аналізу та протидії деструктивним політичним міфам, які підривають національну єдність та посилюють соціальні конфлікти.

Особливої уваги заслуговує проблема взаємозв'язку політичних міфів та історичної пам'яті. В. Бабка зазначає, що «політичні міфи часто використовуються як інструмент формування бажаної версії історичної пам'яті, яка відповідає актуальним політичним цілям» [4, с. 157]. Саме через політичні міфи відбувається селекція історичних подій та їх інтерпретація відповідно до потреб сучасності, що створює підґрунтя для політизації історії та її використання в політичній боротьбі.

У цьому контексті важливим є дослідження С. Каттаго, який розглядає політичні міфи як «форму репрезентації минулого, що визначає параметри колективної ідентичності та легітимізує певні політичні проекти» [56, с. 78]. На думку дослідника, саме через політичні міфи відбувається конструювання колективного минулого та його інтеграція в актуальний політичний дискурс.

Аналіз наукової літератури свідчить про те, що політичні міфи функціонують у тісному взаємозв'язку з політичною символікою та ритуалами.

І. Андрієвська підкреслює, що «символічна політика з використанням політичних міфів стає важливим механізмом формування національної ідентичності в умовах глобалізаційних викликів» [2, с. 17]. Дослідниця наголошує на необхідності розробки комплексних підходів до аналізу символічної політики, що враховували б її міфологічний вимір та вплив на колективну свідомість.

Важливим аспектом дослідження політичних міфів є аналіз механізмів їх трансляції та відтворення. С. Денисюк розглядає політичну комунікацію як «ключовий механізм формування та поширення політичних міфів, який забезпечує їх вплив на масову свідомість» [18, с. 67]. На думку дослідниці, саме через комунікативні канали відбувається інтеграція політичних міфів у суспільну свідомість та їх перетворення на складову політичної культури.

У цьому контексті особливої актуальності набуває проблема впливу інформаційних технологій на формування та поширення політичних міфів. М. Ожеван зазначає, що «в умовах глобального інформаційного суспільства політичні міфи стають ефективним інструментом інформаційного впливу та маніпулювання суспільною свідомістю» [32, с. 68]. Дослідник наголошує на необхідності розробки комплексних підходів до забезпечення інформаційної безпеки, що враховували б міфологічний вимір інформаційних загроз.

Проведений аналіз наукової літератури дозволяє констатувати, що попри значну кількість досліджень, присвячених проблематиці політичних міфів, залишається низка невирішених питань. По-перше, недостатньо розробленими залишаються методологічні засади дослідження політичних міфів у контексті інформаційної війни та гібридних загроз. По-друге, потребує подальшого аналізу проблема взаємозв'язку політичних міфів та історичної пам'яті в контексті формування національної ідентичності. По-третє, актуальним залишається питання розробки ефективних механізмів протидії деструктивним політичним міфам, які підривають національну єдність та посилюють соціальні конфлікти.

На мою думку, перспективним напрямком подальших досліджень є аналіз ролі політичних міфів у формуванні громадянської ідентичності в умовах демократичної трансформації суспільства. Особливої уваги заслуговує проблема взаємодії раціонального та міфологічного вимірів політичної свідомості в процесі формування демократичної політичної культури. Важливим аспектом дослідження є також аналіз механізмів деміфологізації політичного простору та формування критичного мислення як основи демократичної політичної культури.

Підсумовуючи, можна визначити політичний міф як символічно навантажений наратив, що формує колективні уявлення про політичну реальність та визначає параметри політичної поведінки через апеляцію до емоційної сфери свідомості. Політичний міф виступає важливим інструментом конструювання національної ідентичності, легітимації політичного порядку та мобілізації політичної підтримки. В умовах інформаційного суспільства та глобалізаційних викликів роль політичних міфів у політичному процесі посилюється, що зумовлює необхідність їх комплексного дослідження та розробки ефективних механізмів протидії деструктивним міфологемам.

1.2. Структура та типологія політичних міфів

У даному підрозділі здійснюється аналіз структурних компонентів політичного міфу та розглядаються основні підходи до типологізації політичних міфів у контексті сучасних соціально-політичних процесів. Дослідження базується на структурно-функціональному та системному підходах, що дозволяє розглянути політичний міф як складну систему взаємопов'язаних елементів, що виконує специфічні функції в політичному просторі. Важливим методологічним інструментом є компаративний аналіз, який уможливорює порівняння різних типологій політичних міфів та виявлення їх особливостей у різних політичних системах. Ключовими поняттями дослідження є «структура політичного міфу», «міфологема», «архетип», «наратив», «символ», «типологія політичних міфів».

Дослідження структури політичного міфу передбачає аналіз його внутрішньої будови, виявлення основних компонентів та взаємозв'язків між ними. У науковій літературі існують різні підходи до розуміння структурних елементів політичного міфу, що відображає складність та багатовимірність цього феномену.

Один із фундаментальних підходів до аналізу структури міфу запропонував К. Леві-Строс, який, хоч і не зосереджувався безпосередньо на політичних міфах, створив методологічну основу для їх дослідження. Розвиваючи його ідеї, К. Флад виділяє такі структурні елементи політичного міфу: «сюжетна лінія, система дійових осіб та символічне навантаження» [54]. Саме через ці компоненти, на думку дослідника, політичний міф реалізує свою наративну функцію та впливає на колективну свідомість.

Важливий внесок у розуміння структури політичного міфу зробив К. Ботічі, який визначає політичний міф як «процес роботи над спільним наративом, через який члени соціальної групи (або суспільства) надають значення своєму політичному досвіду та діям» [52, с. 113]. Дослідник підкреслює процесуальний характер політичного міфу та виділяє в його структурі три основні компоненти: когнітивний (система уявлень та інтерпретацій), емоційний (афективне сприйняття) та практичний (спонукання до дії). Саме взаємодія цих компонентів, на думку К. Ботічі, забезпечує ефективність політичного міфу як інструменту конструювання соціальної реальності.

У контексті української політичної науки структурний аналіз політичного міфу здійснює А. Кольєв, який виділяє в його будові «архетипну основу, символічне оформлення та наративний вимір» [25, с. 15]. На думку дослідника, архетипна основа політичного міфу забезпечує його зв'язок з колективним несвідомим та визначає емоційний відгук аудиторії. Символічне оформлення трансформує абстрактні ідеї у візуальні та вербальні образи, що легко сприймаються та запам'ятовуються. Наративний вимір політичного міфу

представляє собою сюжетну розповідь, яка пояснює та легітимізує певні політичні явища та процеси.

Розвиваючи структурний підхід до аналізу політичного міфу, Г. Кулик визначає його як «складну семіотичну систему, що включає вербальні та невербальні компоненти, які у взаємодії формують цілісний образ політичної реальності» [26, с. 215]. Дослідник підкреслює важливість аналізу мовних засобів конструювання політичного міфу, зокрема метафор, епітетів та інших тропів, які створюють емоційно забарвлений образ політичної дійсності.

На мою думку, суттєвим доповненням до структурного аналізу політичного міфу є дослідження С. Тхоровської, яка акцентує увагу на «мовних засобах маніпулятивного впливу в політичному дискурсі» [45, с. 87]. Дослідниця виділяє такі структурні компоненти політичного міфу, як ціннісні орієнтири, бінарні опозиції (добро-зло, свої-чужі) та темпоральні маркери (золотий вік у минулому, апокаліптичні прогнози чи утопічні проекти майбутнього). Саме через ці компоненти, на її думку, відбувається структурування політичної реальності відповідно до певної ідеологічної схеми.

Важливим аспектом дослідження структури політичного міфу є аналіз його архетипної основи. Я. Потапенко зазначає, що «політичні міфи формуються навколо архетипів, які забезпечують їх емоційне сприйняття та глибоке укорінення у колективній свідомості» [36, с. 100]. На його думку, саме архетипи як універсальні психічні структури визначають ефективність політичних міфів та їх здатність мобілізувати масову підтримку.

У контексті дослідження архетипної основи політичних міфів важливим є звернення до праць К. Кастіадіса, який запровадив поняття «соціальної уяви» як основи формування колективних уявлень про політичну реальність. Дослідник наголошує, що «політичні міфи виникають та функціонують на основі соціальної уяви, яка структурує сприйняття соціально-політичних явищ та визначає параметри колективної дії» [53, с. 205]. На думку К. Кастіадіса, саме через соціальну уяву відбувається інституціоналізація політичних міфів та їх інтеграція в політичну культуру суспільства.

Синтезуючи різні підходи до структурного аналізу політичного міфу, можна виділити такі його основні компоненти: сюжетну основу (наратив), систему персонажів (героїв та антигероїв), символічне оформлення, ціннісне навантаження та емоційний вимір. Саме взаємодія цих компонентів створює цілісний образ політичної реальності, який впливає на колективну свідомість та визначає параметри політичної поведінки.

Важливим аспектом дослідження політичних міфів є їх типологізація, яка дозволяє систематизувати різноманіття міфологічних наративів та виявити їх специфічні характеристики. У науковій літературі існують різні підходи до типології політичних міфів, що відображає множинність критеріїв їх класифікації.

Одну з найбільш впливових типологій політичних міфів запропонував Г. Тюдор, який виділяє «засновницькі міфи, міфи про золоту добу, міфи про героїв та міфи про порятунок» [58, с. 45]. Засновницькі міфи пояснюють походження політичної спільноти та легітимізують її існування. Міфи про золоту добу ідеалізують певний період в історії спільноти, створюючи образ ідеального минулого, до якого необхідно повернутися. Міфи про героїв персоніфікують політичні цінності та ідеали, створюючи зразки для наслідування. Міфи про порятунок пропонують шлях подолання кризи та досягнення бажаного майбутнього.

Розвиваючи цю типологію, А. Кольєв додає до неї «есхатологічні міфи та міфи єдності» [25, с. 18]. Есхатологічні міфи описують неминучу катастрофу, яка очікує на політичну спільноту в разі відхилення від «правильного шляху». Міфи єдності акцентують увагу на спільності інтересів та цінностей членів політичної спільноти, нівелюючи соціальні, економічні та культурні відмінності між ними.

У контексті української політичної науки типологію політичних міфів розробляє М. Гордієнко, який виділяє «історичні, ідеологічні та технологічні міфи» [15, с. 112]. Історичні міфи інтерпретують минуле відповідно до актуальних політичних завдань, створюючи бажану версію колективної пам'яті.

Ідеологічні міфи обґрунтовують певні політичні проекти та мобілізують підтримку для їх реалізації. Технологічні міфи створюються цілеспрямовано як інструмент політичного маніпулювання та використовуються в політичних кампаніях.

Цікавий підхід до типології політичних міфів пропонує В. Опанасюк, який розділяє їх на «консолідуючі та дезінтегруючі» [33, с. 101]. Консолідуючі міфи сприяють формуванню колективної ідентичності та зміцненню соціальних зв'язків усередині політичної спільноти. Дезінтегруючі міфи, навпаки, загострюють соціальні суперечності та поглиблюють розколи в суспільстві. На думку дослідника, в умовах інформаційної війни особливої небезпеки набувають саме дезінтегруючі міфи, які підривають національну єдність та ослаблюють політичну систему.

І. Жадан пропонує типологію політичних міфів за їх функціональним призначенням, виділяючи «легітимаційні, мобілізаційні та інтеграційні міфи» [21, с. 48]. Легітимаційні міфи обґрунтовують правомірність існуючого політичного порядку або необхідність його зміни. Мобілізаційні міфи активізують політичну участь громадян та спрямовують їхню енергію на досягнення певних політичних цілей. Інтеграційні міфи забезпечують консолідацію суспільства навколо спільних цінностей та ідеалів.

На мою думку, важливим доповненням до існуючих типологій є класифікація політичних міфів за їх часовою орієнтацією. Я пропоную виділяти ретроспективні, презентивні та проспективні політичні міфи. Ретроспективні міфи сфокусовані на інтерпретації минулого та формуванні колективної пам'яті. Презентивні міфи пояснюють та легітимізують актуальні політичні процеси. Проспективні міфи створюють образ бажаного майбутнього та визначають шляхи його досягнення. Така типологія дозволяє аналізувати політичні міфи в контексті темпоральної організації політичного простору та їх впливу на формування колективних уявлень про минуле, сьогодення та майбутнє.

У контексті аналізу типології політичних міфів важливо звернути увагу на дослідження Я. Ассмана, який розробив концепцію культурної пам'яті та її

ролі у формуванні колективної ідентичності. Дослідник виділяє «міфи походження, міфи обраності та міфи спасіння» [51, с. 87]. Міфи походження пояснюють виникнення політичної спільноти та обґрунтовують її історичну легітимність. Міфи обраності підкреслюють унікальність та винятковість певної політичної спільноти, її особливу історичну місію. Міфи спасіння пропонують шляхи подолання кризи та відновлення соціальної гармонії.

Цікавий підхід до типології політичних міфів пропонує Л. Нагорна, яка розглядає їх у контексті формування соціокультурної ідентичності. Дослідниця виділяє «міфи про національний характер, міфи про національну ідею та міфи про національну місію» [31, с. 142]. Міфи про національний характер формують уявлення про типові риси представників певної національної спільноти, створюючи основу для колективної самоідентифікації. Міфи про національну ідею пропонують певний проект розвитку нації, який об'єднує минуле, сьогодення та майбутнє у цілісний наратив. Міфи про національну місію визначають роль нації у світовому історичному процесі та її відповідальність перед людством.

У контексті аналізу типології політичних міфів важливим є дослідження їх функціонування в конкретних політичних системах. С. Пахоменко розглядає політичні міфи в контексті формування історичної пам'яті в Україні та виділяє «радянські, націоналістичні та європейські міфи» [35, с. 187]. Радянські міфи базуються на ностальгії за СРСР та ідеалізації радянського минулого. Націоналістичні міфи акцентують увагу на ідеї національного відродження та боротьби за незалежність. Європейські міфи пов'язані з ідеєю європейської інтеграції та модернізації за західними зразками. На думку дослідника, саме взаємодія та конкуренція цих міфологічних наративів визначають особливості політики пам'яті в сучасній Україні.

Аналізуючи типологію політичних міфів, важливо зазначити, що в реальному політичному процесі різні типи міфів часто переплітаються та взаємодіють, створюючи складну міфологічну картину світу. Як зазначає А. Ставицький, «політична міфологія представляє собою не набір окремих міфів, а

цілісну систему взаємопов'язаних наративів, які в сукупності формують символічний універсум політики» [44, с. 156].

У контексті українських реалій особливого значення набуває дослідження взаємодії та конкуренції різних міфологічних наративів у публічному дискурсі. Як зазначає Т. Бевз, «у сучасному українському політичному просторі співіснують та конкурують різні міфологічні системи, які пропонують альтернативні версії минулого, сьогодення та майбутнього України» [7, с. 245]. На думку дослідниці, саме через конкуренцію політичних міфів відбувається боротьба за символічну владу та право визначати параметри колективної ідентичності.

Важливим аспектом дослідження типології політичних міфів є аналіз їх трансформації в умовах соціально-політичних змін. О. Волянчук зазначає, що «в періоди суспільних трансформацій відбувається зміна домінуючих міфологічних наративів, які відображають нові ціннісні орієнтири та політичні проекти» [11, с. 215]. На думку дослідниці, саме через трансформацію політичних міфів можна простежити зміни в колективній свідомості та політичній культурі суспільства.

У контексті глобалізаційних процесів особливої актуальності набуває дослідження транснаціональних політичних міфів, які виходять за межі національних держав та формують глобальний символічний простір. І. Жадан наголошує, що «в умовах глобалізації формуються наднаціональні міфологічні наративи, які пропонують універсальні цінності та ідеали, що претендують на загальнолюдське значення» [21, с. 50]. На думку дослідниці, саме через взаємодію національних та транснаціональних міфів відбувається трансформація сучасного політичного простору.

Аналіз наукової літератури свідчить про те, що, попри значну кількість досліджень, присвячених типології політичних міфів, залишається низка невирішених питань. По-перше, недостатньо розробленими залишаються методологічні засади класифікації політичних міфів у цифрову епоху, коли традиційні типології не повністю відображають специфіку сучасних

міфологічних наративів. По-друге, потребує подальшого дослідження проблема взаємодії національних та транснаціональних політичних міфів у глобальному інформаційному просторі. По-третє, актуальним залишається питання розробки ефективних методик аналізу структури та типології політичних міфів у контексті інформаційної війни та гібридних загроз.

На мою думку, перспективним напрямком подальших досліджень є аналіз структури та типології цифрових політичних міфів, які формуються та поширюються через соціальні мережі та інші онлайн-платформи. Особливої уваги заслуговує проблема взаємодії традиційних та цифрових міфологічних наративів у формуванні політичної свідомості сучасного суспільства. Важливим аспектом дослідження є також аналіз механізмів адаптації класичних політичних міфів до нових комунікативних реалій цифрової епохи.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що структура політичного міфу є складною системою взаємопов'язаних компонентів, які в сукупності формують цілісний образ політичної реальності. Типологія політичних міфів відображає різноманіття міфологічних наративів, що функціонують у політичному просторі та впливають на колективну свідомість. В умовах сучасних трансформаційних процесів особливої актуальності набуває дослідження структури та типології політичних міфів як важливих чинників формування політичної культури та національної ідентичності.

1.3. Методологічний інструментарій дослідження політичних міфів

Дослідження політичних міфів потребує комплексного та інтердисциплінарного підходу, що дозволяє розглядати це явище з різних перспектив та з урахуванням його багатовимірної природи. Вибір методологічного інструментарію для цього дослідження обумовлений специфікою самого феномену політичного міфу, який поєднує у собі раціональні та ірраціональні елементи, має складну структуру та виконує множинні функції у політичному просторі.

У рамках даного дослідження політичний міф розглядається як особлива форма символічної репрезентації політичної реальності, що поєднує елементи раціонального та ірраціонального, має наративну структуру і використовується для конструювання колективної ідентичності, легітимації політичної влади та мобілізації соціальних груп. Такий підхід вимагає застосування широкого спектру методів та методологічних підходів, що дозволяють аналізувати як змістовні, так і функціональні аспекти політичних міфів.

Ключовими термінами даного дослідження є «політичний міф», «політична міфологія», «символічна політика», «наративні стратегії», «політична ідентичність», «історична пам'ять» та «колективна пам'ять». Ці концепти утворюють понятійно-категоріальний апарат дослідження і дозволяють комплексно розглянути проблематику міфотворчості у сучасному політичному просторі.

Теоретико-методологічною основою дослідження політичних міфів виступає синтез різних наукових підходів, серед яких можна виділити структурно-функціональний, семіотичний, наративний, дискурсивний та конструктивістський підходи.

Структурно-функціональний підхід дозволяє розглядати політичний міф як системне явище, що має певну структуру та виконує конкретні функції у політичному житті. Як зазначає К. Л. Арутюнова, «політичний міф є складноструктурованим феноменом, що інтегрує в собі раціональні та ірраціональні компоненти і виконує низку важливих соціально-політичних функцій» [3, с. 315]. Такий підхід дає можливість виявити механізми функціонування політичних міфів та визначити їхню роль у легітимації політичної влади і конструюванні колективної ідентичності.

Семіотичний підхід, представлений у роботах Р. Барта, дозволяє аналізувати політичні міфи як особливу знаково-символічну систему, що наділяє політичні явища додатковими значеннями. Згідно з Р. Бартом, «міф є специфічною семіотичною системою, де знак першої системи стає означником у другій системі» [6, с. 78]. У контексті цього підходу особливу увагу

приділяється аналізу символічних структур політичних міфів та їхнього впливу на політичну свідомість.

Наративний підхід фокусується на дослідженні оповідальної структури політичних міфів. На думку Н. В. Симбірської, «наративні стратегії в політичній міфотворчості є ключовим інструментом конструювання політичної реальності та формування колективних уявлень про минуле, теперішнє та майбутнє» [42, с. 53]. Цей підхід дозволяє аналізувати способи, за допомогою яких політичні міфи структурують соціальний досвід та надають легітимності певним політичним рішенням.

Дискурсивний підхід, представлений у роботах В. М. Кулика, акцентує увагу на тому, як політичні міфи функціонують у межах певного політичного дискурсу та як вони відтворюються через різні дискурсивні практики. В. М. Кулик підкреслює, що «політичні міфи є невід'ємною частиною політичного дискурсу, вони формуються та відтворюються через різні мовні практики та комунікативні стратегії» [26, с. 145]. Цей підхід дозволяє аналізувати роль медіа, публічних виступів політичних діячів та інших дискурсивних практик у формуванні та відтворенні політичних міфів.

Конструктивістський підхід, розроблений у роботах Б. Андерсона та інших дослідників, розглядає політичні міфи як важливий інструмент конструювання національної ідентичності та уявлених спільнот. Як зазначає Б. Андерсон, «нації є уявленими політичними спільнотами, і політичні міфи відіграють ключову роль у їхньому конструюванні» [1, с. 23]. В рамках цього підходу особлива увага приділяється тому, як політичні міфи використовуються для конструювання колективної ідентичності та солідарності.

Методологічний інструментарій дослідження політичних міфів також включає низку конкретних методів, серед яких особливе місце займають:

Контент-аналіз - метод, що дозволяє виявити змістовні характеристики політичних міфів через аналіз текстів, символів, образів та наративів. Як зазначає В. В. Опанасюк, «контент-аналіз є ефективним інструментом для

виявлення основних тем, сюжетів та образів, що лежать в основі політичних міфів» [33, с. 100]. За допомогою цього методу можна визначити ключові елементи міфологічних наративів та їхню частотність у політичному дискурсі.

Дискурс-аналіз - метод, що фокусується на дослідженні способів конструювання політичної реальності через мовні практики. С. В. Тхоровська підкреслює, що «дискурс-аналіз дозволяє виявити приховані структури політичних міфів та механізми їхнього впливу на політичну свідомість» [45, с. 78]. Цей метод є особливо важливим для дослідження того, як політичні міфи використовуються в медіа-просторі та публічній політиці.

Компаративний аналіз - метод, що передбачає порівняння різних політичних міфів у різних політичних системах або в різні історичні періоди. Ю. С. Паніна зазначає, що «компаративний аналіз дозволяє виявити спільні та відмінні риси у політичних міфах різних країн та регіонів» [34, с. 79]. Цей метод є особливо корисним для розуміння специфіки національних міфологій та їхньої ролі у формуванні національної ідентичності.

Історичний аналіз - метод, що дозволяє прослідкувати еволюцію політичних міфів у різні історичні періоди. На думку С. П. Пахоменка, «історичний аналіз є необхідним для розуміння того, як політичні міфи змінюються з часом та адаптуються до нових соціально-політичних умов» [35, с. 147]. Цей метод дозволяє виявити тяглість та трансформації політичних міфів в історичній перспективі.

Аксіологічний аналіз - метод, що фокусується на дослідженні ціннісного виміру політичних міфів. Л. П. Нагорна підкреслює, що «політичні міфи завжди включають певний набір цінностей та ідеалів, які вони транслують та намагаються закріпити у суспільній свідомості» [31, с. 85]. Цей метод дозволяє виявити ціннісні орієнтації, що лежать в основі політичних міфів, та їхній вплив на формування колективної ідентичності.

Системний підхід - метод, що розглядає політичні міфи як елемент більш широкої системи політичної культури. А. В. Ставицький зазначає, що «політичні міфи функціонують у системі взаємозв'язків з іншими елементами

політичної культури, такими як ідеології, цінності, традиції тощо» [44, с. 155]. Цей підхід дозволяє аналізувати політичні міфи в контексті їхньої взаємодії з іншими елементами політичної системи.

Важливим методологічним принципом дослідження політичних міфів є принцип міждисциплінарності, що передбачає інтеграцію підходів та методів різних дисциплін - політології, соціології, культурології, філософії, психології, лінгвістики, історії тощо. Як зазначає І. А. Гребіник, «політичні технології, серед яких важливе місце посідає міфотворчість, потребують міждисциплінарного аналізу, що дозволяє врахувати різні аспекти цього феномену» [17, с. 87]. Міждисциплінарний підхід є особливо важливим для розуміння комплексної природи політичних міфів та їхньої ролі у сучасному політичному просторі.

У контексті вивчення політичних міфів важливе місце посідає також аналіз їхнього зв'язку з історичною пам'яттю та політикою пам'яті. В. Л. Бабка зазначає, що «політичні міфи є важливим інструментом формування історичної пам'яті та конструювання національної ідентичності» [4, с. 156]. Цей аспект дослідження передбачає аналіз того, як політичні міфи використовуються в рамках державної політики пам'яті для конструювання певного образу минулого та легітимації певних політичних рішень.

Дослідження політичних міфів також потребує врахування глобалізаційного контексту та його впливу на процеси міфотворчості. І. В. Жадан підкреслює, що «глобалізаційні процеси призводять до трансформації традиційних політичних міфів та появи нових міфологічних наративів» [21, с. 48]. У цьому контексті особливої уваги потребує аналіз впливу глобальних інформаційних процесів на формування та трансляцію політичних міфів.

Аналіз наукової літератури з проблематики політичних міфів дозволяє виділити декілька основних етапів розвитку наукової думки в цій сфері.

Перший етап (1920-1950-ті роки) характеризувався становленням наукового інтересу до проблематики політичних міфів та формуванням базових теоретичних підходів до їхнього дослідження. Цей період пов'язаний з

роботами таких дослідників, як Е. Кассіер, К. Леві-Стросс, К. Юнг та інші, які розглядали міфи як важливий елемент політичної свідомості та політичної культури.

Другий етап (1960-1980-ті роки) характеризувався розширенням теоретико-методологічної бази дослідження політичних міфів та формуванням нових підходів до їхнього аналізу. У цей період особливо важливими були роботи Р. Барта, К. Гірца, Б. Андерсона та інших дослідників, які розглядали політичні міфи в контексті семіотичних систем, культурних кодів та процесів конструювання національної ідентичності.

Третій етап (1990-2010-ті роки) характеризувався інтенсивним розвитком досліджень політичних міфів у контексті процесів глобалізації, інформатизації та демократизації. У цей період особлива увага приділялася аналізу ролі міфів у процесах транзиту від авторитаризму до демократії, їхнього впливу на формування громадянської ідентичності та їхньої ролі у легітимації політичної влади.

Сучасний етап (з 2010-х років до сьогодні) характеризується розвитком комплексних та міждисциплінарних підходів до дослідження політичних міфів, а також зростанням уваги до їхньої ролі в умовах інформаційної війни, гібридних конфліктів та постправди. Як зазначає А. М. Марченко, «в умовах гібридної війни політичні міфи стають важливим інструментом інформаційного протиборства та конструювання альтернативних версій реальності» [29, с. 142].

Незважаючи на значний обсяг досліджень, присвячених проблематиці політичних міфів, низка питань залишається недостатньо вивченою. Зокрема, потребують додаткового дослідження механізми трансформації політичних міфів в умовах цифровізації та віртуалізації політичного простору, особливості функціонування транснаціональних політичних міфів у глобальному інформаційному просторі, а також специфіка взаємодії різних міфологічних наративів у мультикультурних суспільствах.

Важливою проблемою, що потребує подальшого дослідження, є також питання про можливості та обмеження демістифікації політичного простору в

умовах інформаційного суспільства. Як зазначає В. В. Солодовнік, «правові та інституційні механізми протидії деструктивним формам політичної міфотворчості залишаються недостатньо розробленими як у теоретичному, так і в практичному аспектах» [43, с. 68]. У цьому контексті особливої актуальності набуває розробка ефективних стратегій критичного аналізу політичних міфів та формування медіаграмотності громадян.

Отже, методологічний інструментарій дослідження політичних міфів є комплексним та багаторівневим і включає різні теоретичні підходи та методи, що дозволяють розглядати це явище з різних перспектив. Застосування такого інструментарію дає можливість комплексно дослідити природу політичних міфів, механізми їхнього формування та функціонування, а також їхню роль у сучасних політичних процесах.

Висновки до першого розділу

Теоретичний аналіз наукових підходів до вивчення політичних міфів дозволяє констатувати складність та багатовимірність цього феномену, що зумовлює необхідність комплексного міждисциплінарного підходу до його дослідження. Сформована наукова база свідчить про еволюцію розуміння політичного міфу від простого ірраціонального елементу політичної свідомості до складного соціокультурного конструкту, який виконує важливі функції в процесах державотворення.

Аналіз класичних теоретичних підходів показує, що фундаментальні праці Ж. Сореля, Е. Кассіра, К. Леві-Строса та Р. Барта заклали основи для розуміння міфу як універсального механізму структурування соціальної реальності. Їхні концепції розкривають амбівалентну натуру політичного міфу, який може виступати як інструментом мобілізації та інтеграції суспільства, так і засобом маніпуляції та контролю. Ця двоїстість особливо важлива для розуміння ролі міфів у державотворчих процесах.

Сучасні теоретичні напрацювання демонструють розширення концептуального апарату дослідження політичних міфів. Роботи Б. Андерсона, Е. Хобсбаума, Х. Тюдора та інших дослідників показують, як міфологічні конструкти функціонують у процесах формування національної ідентичності та легітимації політичної влади. Особливе значення має концепція «уявлених спільнот», яка розкриває механізми створення колективних ідентичностей через міфологічні наративи.

Методологічний аналіз виявив необхідність використання комплексного підходу, який поєднує структурний, функціональний, семіотичний та наративний методи дослідження. Структурний підхід дозволяє виявити внутрішню логіку міфологічних конструктів, функціональний - їх роль у політичних процесах, семіотичний - механізми кодування та декодування міфологічних повідомлень, а наративний - способи конструювання та трансляції політичних міфів у дискурсивному просторі.

Категоріальний апарат дослідження політичних міфів характеризується термінологічною різноманітністю та певною невизначеністю, що відображає складність самого феномену. Ключові поняття - «політичний міф», «міфологізація», «деміфологізація», «реміфологізація» - потребують чіткого концептуального визначення для забезпечення науковості дослідження. Важливим є розмежування політичного міфу від суміжних понять, таких як ідеологія, стереотип, символ.

Функціональний аналіз політичних міфів у державотворенні виявив їх ключові ролі: інтегративну (консолідація суспільства навколо спільних цінностей), легітимаційну (обґрунтування права на владу), мобілізаційну (активізація політичної участі), ідентифікаційну (формування колективної самосвідомості) та компенсаторну (подолання соціальних травм та комплексів). Ці функції часто переплітаються та взаємодоповнюються в конкретних історичних контекстах.

Особливої уваги заслуговує питання взаємодії політичних міфів з раціональними елементами політичної культури. Дослідження показує, що міф

не протиставляється раціональності, а доповнює її, забезпечуючи емоційно-психологічне підґрунтя для сприйняття політичної інформації. Це особливо важливо в контексті демократичних транзитів та процесів державного будівництва.

Методологічна рефлексія дослідження політичних міфів вимагає врахування їх контекстуальності та культурної специфіки. Універсальні теоретичні моделі мають адаптуватися до конкретних національних, історичних та соціокультурних умов. Це робить порівняльний та кейс-стаді підходи особливо цінними для вивчення ролі міфів у різних моделях державотворення.

РОЗДІЛ 2. РОЛЬ ПОЛІТИЧНИХ МІФІВ У ДЕРЖАВОТВОРЕННІ

2.1. Ретроспективний аналіз розвитку політичних міфів у контексті державотворення

Дослідження політичних міфів та їхньої ролі в державотворчих процесах представляє собою складний міждисциплінарний напрям, що знаходиться на перетині політичної науки, історії, соціології та культурології. Обраний напрям дослідження спрямований на комплексний аналіз механізмів формування та функціонування політичних міфів як інструментів легітимації влади та консолідації суспільства в процесі становлення державності.

Методологічну основу дослідження складають історико-порівняльний метод, що дозволяє простежити еволюцію політичних міфів у різних історичних контекстах; структурно-функціональний аналіз для виявлення ролі міфологічних конструктів у системі державного управління; дискурсивний аналіз для розуміння способів артикуляції та трансляції міфологічних наративів. Також застосовується метод кейс-стаді для детального вивчення конкретних прикладів використання політичних міфів у державотворчих процесах.

Ключовими термінами дослідження є: «політичний міф» - символічно-наративна конструкція, що надає сенсу політичним подіям та легітимізує владні структури; «державотворення» - процес формування інститутів державної влади та національної ідентичності; «легітимація» - процес обґрунтування правомірності політичної влади; «національний наратив» - історична оповідь, що формує колективну ідентичність спільноти.

Сучасне розуміння природи політичних міфів сформувалося в результаті тривалого теоретичного розвитку, що розпочався з праць класиків і продовжується в роботах сучасних дослідників. Особливо важливим є внесок Ролана Барта, який у своїй фундаментальній праці «Міфології» розглядав міф як «деполітизоване слово», що здатне перетворювати історію на природу [6, с. 234]. Цей підхід дозволяє зрозуміти механізм, завдяки якому політичні конструкти набувають характеру само собою зрозумілих істин.

Особливо продуктивною для розуміння державотворчих функцій політичних міфів є концепція «уявлених спільнот» Бенедикта Андерсона, який демонструє, як національні наративи створюють відчуття приналежності до єдиної політичної спільноти серед людей, які ніколи не зустрічалися особисто [1, с. 156]. Ця теоретична позиція дозволяє зрозуміти, яким чином політичні міфи функціонують як інструменти формування національної ідентичності та державної єдності.

Сучасні українські дослідники активно розвивають теоретичні підходи до аналізу політичних міфів. Зокрема, Т. А. Бевз підкреслює роль політичних наративів у формуванні сучасного українського політичного дискурсу, наголошуючи на їхній здатності структурувати політичну реальність [7, с. 245]. Важливим є також внесок К. Л. Арутюнової, яка пропонує синергетичний підхід до формування політичних міфів, що дозволяє врахувати складність та нелінійність процесів їхнього виникнення та трансформації [3, с. 315].

Принципово важливим для розуміння державотворчої функції політичних міфів є їхнє визначення не як спотворень реальності, а як особливих способів організації політичного досвіду. Як зазначає І. А. Гербут, політична міфологізація виступає як інструмент легітимації політичної влади, створюючи символічні основи для визнання її правомірності [12, с. 27]. Це розуміння дозволяє підійти до аналізу політичних міфів як до конститутивних елементів політичної системи, а не просто як до ідеологічних нашарувань.

Аналіз функціонального навантаження політичних міфів у процесах державотворення виявляє їхню багатогранну роль у формуванні політичної системи. Найбільш значущими є інтегративна, легітимізуюча, мобілізуюча та ідентифікуюча функції політичних міфів.

Інтегративна функція політичних міфів полягає у створенні спільного символічного простору, що об'єднує різnorідні соціальні групи навколо спільних цінностей та цілей. Особливо яскраво ця функція проявляється в період формування нових держав, коли необхідно створити відчуття належності до спільної політичної спільноти серед населення з різними

культурними та етнічними характеристиками. Як показує аналіз В. О. Куценка, політичний міф функціонує як інструмент конструювання національної ідентичності, створюючи наративи про спільне походження, спільну долю та спільні цілі [27, с. 48].

Легітимізуюча функція політичних міфів виявляється у створенні символічних підстав для визнання правомірності політичної влади. Ця функція особливо важлива в перехідні періоди, коли традиційні основи легітимності втрачають свою силу, а нові ще не встигли сформуватися. Політичні міфи заповнюють цей символічний вакуум, створюючи наративи про історичну необхідність, народну волю або цивілізаційну місію нової політичної системи.

Мобілізуюча функція політичних міфів пов'язана з їхньою здатністю активізувати політичну участь громадян. А. І. Бойко справедливо зазначає, що політичний неоміф у медіа-просторі функціонує як потужний інструмент мобілізації громадської думки, здатний трансформувати пасивних спостерігачів на активних учасників політичного процесу [9, с. 49]. Це особливо важливо в контексті державотворення, коли успіх політичних перетворень значною мірою залежить від рівня підтримки з боку громадянського суспільства.

Ідентифікуюча функція політичних міфів полягає у формуванні колективної ідентичності, що дозволяє індивідам визначити своє місце в політичній спільноті. Як показують дослідження М. А. Козловець, феномен національної ідентичності в умовах глобалізації набуває особливої актуальності, оскільки традиційні форми колективної ідентифікації зазнають значних трансформацій [24, с. 234].

Сучасні дослідження показують, що формування політичних міфів є складним процесом, що включає взаємодію різних соціальних акторів та інституцій. Особливо важливу роль у цьому процесі відіграють засоби масової інформації, система освіти, культурні інституції та політичні еліти.

Як зазначає В. М. Кулик, дискурс українських медій відіграє ключову роль у формуванні політичних ідентичностей та ідеологій, транслуючи певні інтерпретації політичної реальності [26, с. 189]. Медіа не просто відображають

політичні міфи, а активно беруть участь у їхньому конструюванні, селективно подаючи інформацію та створюючи певні наративні рамки для інтерпретації політичних подій.

Важливу роль у формуванні політичних міфів відіграє також державна політика пам'яті. Як показує дослідження Ю. О. Зернього, державна політика пам'яті в Україні стала потужним інструментом формування національної ідентичності та легітимації політичної системи [22, с. 25]. Через систему меморіального законодавства, створення музеїв, встановлення пам'ятників та організацію пам'ятних заходів держава активно формує певні інтерпретації історичного минулого, що стають основою для сучасних політичних міфів.

Особливої уваги заслуговує аналіз наративних стратегій у політичній міфотворчості. Н. В. Симбірська виділяє кілька основних наративних стратегій: героїзацію (створення образів героїв та антигероїв), міфологізацію історичних подій (надання їм символічного значення), конструювання генеалогій (створення наративів про історичну спадкоємність) та есхатологізацію (створення образів майбутнього) [42, с. 54]. Ці стратегії дозволяють політичним міфам ефективно структурувати політичний досвід та надавати сенсу складним політичним процесам.

Особливо цікавими є дослідження І. В. Жадана щодо впливу глобалізаційних процесів на формування модерних політичних міфів. Автор показує, як інформаційне суспільство створює нові можливості для конструювання та поширення політичних міфів, але водночас ставить нові виклики перед традиційними формами міфотворчості [21, с. 48].

Аналіз української практики державотворення демонструє особливу роль політичних міфів у процесах формування національної держави. Особливо показовим є досвід періоду після 1991 року, коли незалежна Україна стикнулася з необхідністю створення власної системи політичних символів та наративів.

В. Л. Бабка справедливо зазначає, що історична пам'ять стала одним із ключових факторів політичного впливу в незалежній Україні [4, с. 156]. Процес

деконструкції радянських політичних міфів та конструювання нових українських наративів виявився складним та суперечливим, що знайшло відображення в політичних дискусіях щодо інтерпретації історичних подій та постатей.

Особливо важливим є аналіз ролі символічної політики в процесах українського державотворення. О. Т. Андрієвська підкреслює, що символічна політика в умовах глобалізації набуває особливої важливості для формування національної ідентичності [2, с. 18]. А. М. Марченко розвиває цю тему, аналізуючи специфіку символічної політики держави в умовах гібридної війни [29, с. 142].

Важливим аспектом є також правове оформлення політичних міфів через законодавчі акти. Закон України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки» [39, ст. 219] та Указ Президента України «Про Концепцію державної політики щодо розвитку національної ідентичності» [40] демонструють, як держава використовує правові механізми для легітимації певних політичних наративів та делегітимації інших.

С. П. Пахоменко у своєму дослідженні політики історичної пам'яті в Україні показує, як різні політичні сили використовували історичні наративи для легітимації своїх політичних позицій [35, с. 234]. Це демонструє, що політичні міфи не є статичними конструктами, а постійно трансформуються під впливом змін у політичній кон'юктурі.

Особливої актуальності набуває питання про роль політичних міфів в умовах сучасних викликів. В. В. Опанасюк аналізує генезу політичних міфів у сучасному українському суспільстві та пропонує шляхи їхнього подолання [33, с. 102]. Автор справедливо зазначає, що деякі політичні міфи можуть перешкоджати демократичному розвитку суспільства, створюючи спрощені уявлення про складні політичні процеси.

Сучасні дослідження також показують важливість міжнародного контексту для розуміння функціонування політичних міфів. Як зазначається в

аналітичній доповіді Національного інституту стратегічних досліджень, політичні міфи в сучасному українському суспільстві формуються під впливом як внутрішніх, так і зовнішніх факторів [59]. Це підкреслює необхідність врахування геополітичного контексту при аналізі процесів політичного міфотворення.

Проведений аналіз стану дослідження політичних міфів у процесах державотворення дозволяє зробити кілька важливих висновків. По-перше, політичні міфи є невід'ємною частиною процесів державотворення, виконуючи важливі функції інтеграції, легітимації, мобілізації та ідентифікації. По-друге, механізми формування та трансляції політичних міфів є складними та багатофакторними, включаючи взаємодію різних соціальних акторів та інституцій. По-третє, українська практика державотворення демонструє як конструктивний, так і деструктивний потенціал політичних міфів, що актуалізує питання про необхідність критичного аналізу їхнього впливу на політичні процеси.

Сучасний стан досліджень у цій галузі характеризується активним розвитком теоретичних підходів та накопиченням емпіричного матеріалу. Водночас залишається потреба в подальшому розвитку методологічного інструментарію для аналізу політичних міфів та їхньої ролі в державотворчих процесах, особливо в контексті сучасних викликів інформаційної епохи.

2.2. Функціональне призначення політичних міфів у державотворчому процесі

Дослідження функціонального призначення політичних міфів у державотворчому процесі є одним із найбільш актуальних напрямів сучасної політичної науки, що дозволяє глибше зрозуміти механізми формування та легітимації політичної влади. Обраний напрям дослідження зосереджений на аналізі конкретних функцій, які виконують політичні міфи в процесі становлення та розвитку державних інституцій, формування національної

ідентичності та консолідації суспільства навколо спільних політичних цінностей.

Методологічну основу дослідження становить функціональний аналіз, що дозволяє виявити специфічні ролі політичних міфів у різних аспектах державотворчого процесу. Застосовується також системний підхід для розуміння взаємозв'язків між різними функціями політичних міфів та їхнім впливом на політичну систему в цілому. Компаративний метод використовується для порівняння функціонування політичних міфів у різних політичних контекстах та на різних етапах державного розвитку.

Ключові терміни дослідження включають: «функція політичного міфу» - специфічна роль, яку відіграє міфологічний наратив у політичній системі; «легітимація влади» - процес набуття політичною владою суспільного визнання; «консолідація суспільства» - процес об'єднання різних соціальних груп навколо спільних цінностей; «мобілізація ресурсів» - активізація суспільного потенціалу для досягнення політичних цілей; «ідентифікація» - процес формування колективної ідентичності через символічні наративи.

Інтегративна функція політичних міфів у державотворчому процесі полягає у створенні символічного підґрунтя для об'єднання різномірних соціальних груп у межах єдиної політичної спільноти. Ця функція набуває особливої важливості в умовах формування нових держав або трансформації існуючих політичних систем, коли традиційні механізми соціальної інтеграції можуть виявитися недостатніми.

Політичні міфи створюють спільний символічний простір, у межах якого різні соціальні групи можуть знайти точки дотику та спільні цінності. Як зазначає Б. Андерсон у своїй концепції «уявлених спільнот», національні наративи дозволяють людям, які ніколи не зустрічалися особисто, відчувати себе частиною єдиної спільноти [1, с. 112]. Цей механізм особливо важливий для держав із етнічно та культурно різномірним населенням, де політичні міфи можуть стати тим об'єднуючим чинником, який дозволить подолати центробіжні тенденції.

В українському контексті інтегративна функція політичних міфів проявляється у спробах створення загальнонаціонального наративу, що об'єднував би різні регіони країни з їхніми специфічними історичними досвідами. О. Т. Андрієвська справедливо зауважує, що символічна політика в умовах глобалізації стає ключовим інструментом формування національної ідентичності, здатної інтегрувати різноманітні локальні ідентичності [2, с. 19]. Однак цей процес не є безпроблемним, оскільки різні політичні сили можуть пропонувати альтернативні інтегративні наративи.

Важливим аспектом інтегративної функції є здатність політичних міфів створювати «спільну історію» для груп, які мали різний історичний досвід. Ця «винайдена традиція» стає основою для формування колективної пам'яті, що об'єднує суспільство. М. А. Козловець у своєму дослідженні феномену національної ідентичності показує, як глобалізаційні виклики актуалізують потребу в інтегративних наративах, здатних зберегти соціальну згуртованість [24, с. 189].

Механізм інтегративної функції базується на створенні символічних зв'язків між минулим, сьогоденням та майбутнім. Політичні міфи конструюють наративи про спільне походження, спільні випробування та спільні цілі, що дозволяє різним групам відчувати себе частиною єдиної історичної долі. Це особливо важливо в перехідні періоди, коли старі форми ідентичності руйнуються, а нові ще не встигли сформуватися.

Легітимізуюча функція політичних міфів є однією з найбільш критично важливих для процесів державотворення, оскільки вона забезпечує символічне обґрунтування правомірності нової політичної влади та її права на управління суспільством. Ця функція набуває особливої актуальності в момент виникнення нових держав або радикальної трансформації існуючих політичних систем.

Політичні міфи створюють наративи, що пояснюють необхідність та правомірність політичних змін. І. А. Гербут підкреслює, що політична міфологізація функціонує як потужний інструмент легітимації політичної влади, створюючи символічні підстави для її визнання [12, с. 28]. Ці наративи

можуть включати історії про «природне право» певної групи на владу, про історичну місію народу або про цивілізаційний вибір суспільства.

Особливістю легітимізуючої функції є її здатність трансформувати політичні рішення з області довільного вибору в сферу історичної необхідності. Політичні міфи представляють державотворчий процес не як результат конкретних політичних дій, а як закономірний наслідок історичного розвитку. Це дозволяє новій владі позиціонувати себе не як узурпатора, а як виконавця «волі історії» або «народної волі».

В українському контексті легітимізуюча функція політичних міфів особливо яскраво проявилася в період становлення незалежності. Наративи про «тисячолітню державність», «боротьбу за незалежність» та «європейський вибір» стали важливими елементами легітимації нової політичної системи. Г. В. Касьянов у своєму дослідженні історичної політики показує, як різні політичні сили використовували історичні наративи для обґрунтування своїх претензій на владу [23, с. 234].

Важливим аспектом легітимізуючої функції є її динамічний характер. Політичні міфи не просто одноразово обґрунтовують правомірність влади, а постійно відтворюють це обґрунтування через різні символічні практики: державні свята, пам'ятники, офіційні церемонії, освітні програми. Ю. О. Зерній справедливо зазначає, що державна політика пам'яті стає інструментом постійного відтворення легітимності політичної системи [22, с. 27].

Механізм легітимізуючої функції базується на створенні зв'язку між абстрактними політичними принципами та конкретними емоційними переживаннями людей. Політичні міфи надають «людське обличчя» політичним інституціям, роблячи їх більш зрозумілими та близькими для пересічних громадян.

Мобілізуюча функція політичних міфів полягає у їхній здатності активізувати політичну участь громадян та мобілізувати суспільні ресурси для досягнення державотворчих цілей. Ця функція є критично важливою для успіху

будь-яких масштабних політичних перетворень, оскільки вони потребують не лише пасивної згоди населення, а й активної підтримки та участі.

А. І. Бойко у своєму дослідженні механізмів формування політичного неоміфу в медіа-просторі показує, як міфологічні конструкти здатні трансформувати пасивних спостерігачів на активних учасників політичного процесу [9, с. 51]. Політичні міфи створюють емоційне напруження, що спонукає людей до дій, формують відчуття особистої причетності до історичних процесів.

Мобілізуюча функція реалізується через створення наративів про загрози та можливості. Політичні міфи конструюють образи зовнішніх та внутрішніх ворогів, що загрожують існуванню спільноти, одночасно пропонуючи шляхи подолання цих загроз через колективні дії. Це створює потужну мотивацію для політичної активності, оскільки людина починає сприймати свою участь у політичному процесі як питання виживання спільноти.

Особливо ефективними є міфи про «історичний шанс» або «вікно можливостей», що створюють відчуття унікальності моменту та необхідності негайних дій. І. В. Жадан справедливо зазначає, що в інформаційному суспільстві модерні політичні міфи набувають нових форм та механізмів впливу, використовуючи можливості цифрових технологій для масової мобілізації [21, с. 49].

В українському контексті мобілізуюча функція політичних міфів особливо яскраво проявилася під час Революції на Граніті, Помаранчевої революції та Революції Гідності. У всіх цих випадках міфологічні наративи про «боротьбу за волю», «європейський вибір» та «протистояння тиранії» стали потужним мобілізуючим чинником, що дозволив залучити до політичного процесу мільйони громадян.

Механізм мобілізуючої функції базується на створенні емоційного резонансу між абстрактними політичними цілями та особистими переживаннями людей. Політичні міфи дозволяють індивідам відчувати себе героями великої історичної драми, що надає сенсу їхнім діям та жертвам.

Ідентифікуюча функція політичних міфів є фундаментальною для процесів державотворення, оскільки вона забезпечує формування колективної ідентичності, без якої неможливе існування стабільної політичної спільноти. Ця функція полягає у створенні символічних меж між «нами» та «ними», визначенні критеріїв належності до політичної спільноти та формуванні уявлень про колективне «я».

В. О. Куценко у своєму дослідженні показує, як політичний міф функціонує як інструмент конструювання національної ідентичності, створюючи наративи про унікальність та особливість певної спільноти [27, с. 49]. Ці наративи включають історії про походження народу, його особливі якості, історичну місію та долю.

Ідентифікуюча функція реалізується через створення системи символів, ритуалів та наративів, що дозволяють індивідам визначити своє місце у політичній спільноті. Політичні міфи формують уявлення про те, що означає бути «українцем», «французом» або «американцем», які цінності та принципи є характерними для цієї спільноти, які історичні події та постаті є значущими для її самосвідомості.

Л. П. Нагорна у своєму дослідженні соціокультурної ідентичності показує, як ціннісні розмежування стають основою для формування колективних ідентичностей [31, с. 156]. Політичні міфи не просто описують спільноту, а активно її конструюють, створюючи критерії включення та виключення, визначаючи межі політичної лояльності.

Особливістю ідентифікуючої функції є її здатність працювати на різних рівнях одночасно. Політичні міфи можуть формувати регіональну, національну, цивілізаційну або ідеологічну ідентичності, створюючи складну систему взаємопов'язаних та інколи конкуруючих між собою ідентифікацій.

В українському контексті ідентифікуюча функція політичних міфів стикається з особливими викликами, пов'язаними з регіональними відмінностями в історичному досвіді та культурних орієнтаціях. В. Л. Бабка

справедливо зазначає, що історична пам'ять стала одним із ключових факторів політичного впливу, але водночас і джерелом соціальних напружень [4, с. 234].

Механізм ідентифікуючої функції базується на створенні емоційних зв'язків між індивідом та спільнотою через спільні символи, ритуали та наративи. Ці зв'язки стають основою для політичної лояльності та готовності до жертв заради спільного блага.

Адаптивна функція політичних міфів полягає у їхній здатності допомагати суспільству пристосовуватися до швидких політичних змін, надаючи сенсу новим реаліям та забезпечуючи психологічну стабільність у періоди невизначеності. Ця функція є особливо важливою в перехідні періоди, коли традиційні орієнтири втрачають свою актуальність.

К. Л. Арутюнова у своєму дослідженні синергетичного підходу до формування політичних міфів показує, як міфологічні конструкти адаптуються до нових умов, зберігаючи при цьому свою основну функціональність [3, с. 316]. Політичні міфи не є статичними утвореннями, а постійно трансформуються під впливом змін у політичному середовищі.

Адаптивна функція реалізується через здатність політичних міфів переінтерпретовувати нові події у контексті існуючих наративів або створювати нові наративи, що органічно поєднуються з традиційними. Це дозволяє зберегти відчуття історичної безперервності навіть у періоди радикальних змін.

Н. В. Симбірська у своєму аналізі наративних стратегій у політичній міфотворчості виділяє кілька механізмів адаптації: реінтерпретацію історичних подій у світлі нових обставин, створення «мостів» між старими та новими наративами, селективну актуалізацію різних елементів міфологічного комплексу [42, с. 55].

В українському контексті адаптивна функція політичних міфів особливо яскраво проявилася в процесі трансформації радянських наративів у пострадянські. Цей процес включав як відкидання певних елементів радянської

міфології, так і їх творче переосмислення та інтеграцію з новими українськими наративами.

Регулятивна функція політичних міфів полягає у їхній здатності впливати на політичну поведінку громадян, створюючи неформальні норми та правила, що доповнюють офіційні політичні інституції. Ця функція є критично важливою для підтримання політичного порядку та стабільності державотворчого процесу.

Політичні міфи створюють систему неписаних правил про те, що є допустимим та неприйнятним у політичній поведінці, які дії заслуговують схвалення, а які - осуду. А. В. Ставицький у своєму дослідженні сучасної політичної міфології показує, як міфологічні конструкти функціонують як інструменти політичної боротьби, встановлюючи правила гри [44, с. 156].

Регулятивна функція реалізується через створення моральних зобов'язань, що впливають з міфологічних наративів. Якщо спільнота вірить у певний політичний міф, це автоматично створює очікування щодо поведінки як лідерів, так і пересічних громадян.

В. В. Солодовнік у своєму аналізі правових засад формування політичних міфів показує, як міфологічні конструкти взаємодіють з офіційними правовими нормами, створюючи складну систему регулювання політичної поведінки [43, с. 68].

Проведений аналіз функціонального призначення політичних міфів у державотворчому процесі дозволяє зробити висновок про їхню багатофункціональність та критичну важливість для успіху політичних трансформацій. Інтегративна, легітимізуюча, мобілізуюча, ідентифікуюча, адаптивна та регулятивна функції утворюють складну систему, що забезпечує символічне підґрунтя для формування та функціонування політичної системи.

Особливістю сучасного етапу є трансформація традиційних механізмів реалізації цих функцій під впливом інформаційних технологій та глобалізаційних процесів. Це створює як нові можливості для ефективного використання політичних міфів у державотворчому процесі, так і нові виклики,

пов'язані з фрагментацією інформаційного простору та конкуренцією альтернативних наративів.

Український досвід демонструє як конструктивний потенціал політичних міфів для консолідації суспільства та легітимації політичних змін, так і проблеми, пов'язані з їхнім деструктивним впливом у випадку конфлікту між різними міфологічними системами.

2.3. Політико-правовий вимір символічної політики держави

Дослідження правового регулювання символічної політики держави набуває особливого значення в контексті сучасних викликів державотворення та формування національної ідентичності. Символічна політика як окремий напрям державної політики потребує комплексного юридичного аналізу, оскільки саме через правові механізми держава формалізує свою ідеологічну позицію та визначає межі допустимого в символічній сфері [30].

Методологічна основа дослідження базується на застосуванні системного підходу до аналізу правових норм, що регулюють символічну сферу, історико-правового методу для з'ясування генези відповідного законодавства, а також порівняльно-правового методу для співставлення українського досвіду з європейськими стандартами. Синергетичний підхід дозволяє розглянути правове регулювання символічної політики як складну систему взаємопов'язаних елементів, що формують цілісний механізм державного впливу на суспільну свідомість [3].

Ключовими термінами даного дослідження є: символічна політика держави – комплекс заходів державних органів щодо формування та трансляції символічних конструктів, спрямованих на консолідацію суспільства; правове регулювання символічної політики – сукупність правових норм, що визначають порядок створення, використання та захисту державних символів, а також встановлюють відповідальність за їх порушення; меморіальне законодавство – правові акти, що регулюють питання історичної пам'яті та її офіційної інтерпретації [34].

Сучасний стан правового регулювання символічної політики в Україні характеризується фрагментарністю та недостатньою системністю. Аналіз чинного законодавства свідчить про те, що правові норми у цій сфері розпорошені по різних нормативно-правових актах – від Конституції України до підзаконних актів органів виконавчої влади. Це створює певні труднощі у правозастосовній практиці та може призводити до неузгодженості у державній символічній політиці.

Основу правового регулювання символічної політики становить Конституція України, яка у статті 20 закріплює державні символи – Державний Прапор, Державний Герб та Державний Гімн України. Однак конституційні положення мають досить загальний характер і потребують деталізації у спеціальному законодавстві. Відсутність комплексного закону про державну символіку залишає низку питань без належного правового врегулювання, що негативно позначається на ефективності символічної політики держави [41].

Особливої уваги заслуговує аналіз Закону України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки» від 9 квітня 2015 року [39]. Цей нормативно-правовий акт є знаковим для української символічної політики, оскільки він не лише забороняє використання символіки тоталітарних режимів, але й формує нову парадигму ставлення до історичного минулого. Закон встановлює кримінальну відповідальність за виготовлення, поширення комуністичної, нацистської символіки та публічне заперечення злочинного характеру тоталітарних режимів.

Проведений аналіз правозастосовної практики показує, що реалізація положень декомунізаційного законодавства стикається з низкою проблем. По-перше, це недостатня визначеність окремих термінів, що використовуються у законі, зокрема поняття «пропаганда» та «публічне заперечення». По-друге, існують складнощі у розмежуванні наукового дослідження історичних подій та їх публічного заперечення. По-третє, правоохоронні органи не завжди мають достатню кваліфікацію для оцінки символічного контенту [23, с. 387].

Значну роль у правовому регулюванні символічної політики відіграють укази Президента України. Зокрема, Указ Президента України «Про Концепцію державної політики щодо розвитку національної ідентичності» від 23 вересня 2023 року визначає стратегічні напрями формування національної ідентичності через символічні механізми [40]. Концепція передбачає комплексний підхід до використання державної символіки у процесі національної консолідації та протидії інформаційним загрозам.

Аналіз зарубіжного досвіду правового регулювання символічної політики дозволяє виявити як спільні тенденції, так і національні особливості. У країнах Центрально-Східної Європи, які пройшли подібний до України шлях трансформації, спостерігається активне використання меморіального законодавства як інструменту символічної політики [34, с. 78]. Зокрема, досвід Польщі, Чехії та країн Балтії показує важливість створення спеціалізованих інституцій для реалізації символічної політики держави [60].

Особливої уваги заслуговує питання співвідношення правового регулювання символічної політики з принципами свободи слова та вираження поглядів. Сучасна юридична доктрина визнає необхідність балансу між захистом національних цінностей та забезпеченням демократичних свобод [20, с. 234]. У цьому контексті важливим є досвід Європейського суду з прав людини, який неодноразово розглядав справи щодо обмежень використання символіки тоталітарних режимів [55, с. 678].

Дослідження показує, що ефективність правового регулювання символічної політики значною мірою залежить від наявності відповідних інституційних механізмів. В Україні функції контролю за дотриманням законодавства у символічній сфері розпорошені між різними органами державної влади – від Міністерства культури до Служби безпеки України. Така розпорошеність функцій не сприяє формуванню єдиної державної політики у символічній сфері [49, с. 32].

Важливим аспектом правового регулювання символічної політики є механізми громадського контролю та участі громадянського суспільства у

формуванні символічної політики держави. Аналіз показує, що чинне українське законодавство недостатньо враховує можливості громадської участі у цих процесах. Відсутність прозорих механізмів обговорення та прийняття рішень у символічній сфері може призводити до суспільних конфліктів та зниження легітимності державної символічної політики [37, с. 156].

Особливої актуальності набуває питання правового регулювання символічної політики в умовах інформаційної війни та гібридних загроз. Сучасні виклики вимагають від держави розробки нових правових механізмів протидії маніпулятивному використанню символів та захисту національного символічного простору [32, с. 70]. У цьому контексті важливим є досвід країн, які стикалися з подібними викликами та розробили ефективні правові відповіді на інформаційні загрози.

Аналіз судової практики у сфері символічної політики показує, що українські суди ще не сформували усталену практику застосування норм символічного законодавства. Це пов'язано як з відносною новизною відповідних правових норм, так і з їх специфічним характером, що вимагає від суддів глибокого розуміння історичного контексту та символічного значення окремих елементів [43, с. 67].

Проведений аналіз дозволяє констатувати, що правове регулювання символічної політики в Україні перебуває на стадії формування. Існуючі правові норми створюють базову основу для державної символічної політики, однак потребують суттєвого вдосконалення та систематизації. Особливої уваги потребують питання створення спеціалізованого законодавства про державну символіку, удосконалення механізмів громадської участі у формуванні символічної політики та розробки ефективних правових інструментів протидії інформаційним загрозам у символічній сфері.

Водночас слід відзначити позитивні тенденції у розвитку правового регулювання символічної політики, зокрема прийняття декомунізаційного законодавства та розробку концептуальних документів у сфері національної ідентичності. Ці кроки свідчать про усвідомлення державою важливості

символічної політики для процесів державотворення та національної консолідації [28, с. 245].

Перспективи розвитку правового регулювання символічної політики в Україні пов'язані з необхідністю комплексного підходу до цієї проблематики. Це передбачає не лише вдосконалення законодавчої бази, але й створення ефективних інституційних механізмів, підготовку кваліфікованих кадрів та формування громадської підтримки державної символічної політики. Лише за таких умов правове регулювання символічної політики зможе стати дієвим інструментом державотворення та формування національної ідентичності [50, с. 120].

Таким чином, сучасний стан правового регулювання символічної політики в Україні характеризується наявністю базових правових засад, але потребує суттєвого розвитку для забезпечення ефективної реалізації державної символічної політики. Подальше вдосконалення цієї сфери має стати одним із пріоритетів державної політики у контексті національного державотворення та євроінтеграційних процесів [38, с. 89].

Дослідження правового регулювання символічної політики держави набуває особливого значення в контексті сучасних викликів державотворення та формування національної ідентичності. Символічна політика як окремий напрям державної політики потребує комплексного юридичного аналізу, оскільки саме через правові механізми держава формалізує свою ідеологічну позицію та визначає межі допустимого в символічній сфері [30].

Методологічна основа дослідження базується на застосуванні системного підходу до аналізу правових норм, що регулюють символічну сферу, історико-правового методу для з'ясування генези відповідного законодавства, а також порівняльно-правового методу для співставлення українського досвіду з європейськими стандартами. Синергетичний підхід дозволяє розглянути правове регулювання символічної політики як складну систему взаємопов'язаних елементів, що формують цілісний механізм державного впливу на суспільну свідомість [3].

Ключовими термінами даного дослідження є: символічна політика держави – комплекс заходів державних органів щодо формування та трансляції символічних конструктів, спрямованих на консолідацію суспільства; правове регулювання символічної політики – сукупність правових норм, що визначають порядок створення, використання та захисту державних символів, а також встановлюють відповідальність за їх порушення; меморіальне законодавство – правові акти, що регулюють питання історичної пам'яті та її офіційної інтерпретації [34].

Сучасний стан правового регулювання символічної політики в Україні характеризується фрагментарністю та недостатньою системністю. Аналіз чинного законодавства свідчить про те, що правові норми у цій сфері розпорошені по різних нормативно-правових актах – від Конституції України до підзаконних актів органів виконавчої влади. Це створює певні труднощі у правозастосовній практиці та може призводити до неузгодженості у державній символічній політиці.

Основу правового регулювання символічної політики становить Конституція України, яка у статті 20 закріплює державні символи – Державний Прапор, Державний Герб та Державний Гімн України. Однак конституційні положення мають досить загальний характер і потребують деталізації у спеціальному законодавстві. Відсутність комплексного закону про державну символіку залишає низку питань без належного правового врегулювання, що негативно позначається на ефективності символічної політики держави [41].

Особливої уваги заслуговує аналіз Закону України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки» від 9 квітня 2015 року [39]. Цей нормативно-правовий акт є знаковим для української символічної політики, оскільки він не лише забороняє використання символіки тоталітарних режимів, але й формує нову парадигму ставлення до історичного минулого. Закон встановлює кримінальну відповідальність за виготовлення,

поширення комуністичної, нацистської символіки та публічне заперечення злочинного характеру тоталітарних режимів.

Проведений аналіз правозастосовної практики показує, що реалізація положень декомунізаційного законодавства стикається з низкою проблем. По-перше, це недостатня визначеність окремих термінів, що використовуються у законі, зокрема поняття «пропаганда» та «публічне заперечення». По-друге, існують складнощі у розмежуванні наукового дослідження історичних подій та їх публічного заперечення. По-третє, правоохоронні органи не завжди мають достатню кваліфікацію для оцінки символічного контенту [23, с. 387].

Значну роль у правовому регулюванні символічної політики відіграють укази Президента України. Зокрема, Указ Президента України «Про Концепцію державної політики щодо розвитку національної ідентичності» від 23 вересня 2023 року визначає стратегічні напрями формування національної ідентичності через символічні механізми [40]. Концепція передбачає комплексний підхід до використання державної символіки у процесі національної консолідації та протидії інформаційним загрозам.

Аналіз зарубіжного досвіду правового регулювання символічної політики дозволяє виявити як спільні тенденції, так і національні особливості. У країнах Центрально-Східної Європи, які пройшли подібний до України шлях трансформації, спостерігається активне використання меморіального законодавства як інструменту символічної політики [34, с. 78]. Зокрема, досвід Польщі, Чехії та країн Балтії показує важливість створення спеціалізованих інституцій для реалізації символічної політики держави [60].

Особливої уваги заслуговує питання співвідношення правового регулювання символічної політики з принципами свободи слова та вираження поглядів. Сучасна юридична доктрина визнає необхідність балансу між захистом національних цінностей та забезпеченням демократичних свобод [20, с. 234]. У цьому контексті важливим є досвід Європейського суду з прав людини, який неодноразово розглядав справи щодо обмежень використання символіки тоталітарних режимів [55, с. 678].

Дослідження показує, що ефективність правового регулювання символічної політики значною мірою залежить від наявності відповідних інституційних механізмів. В Україні функції контролю за дотриманням законодавства у символічній сфері розпорошені між різними органами державної влади – від Міністерства культури до Служби безпеки України. Така розпорошеність функцій не сприяє формуванню єдиної державної політики у символічній сфері [49, с. 32].

Важливим аспектом правового регулювання символічної політики є механізми громадського контролю та участі громадянського суспільства у формуванні символічної політики держави. Аналіз показує, що чинне українське законодавство недостатньо враховує можливості громадської участі у цих процесах. Відсутність прозорих механізмів обговорення та прийняття рішень у символічній сфері може призводити до суспільних конфліктів та зниження легітимності державної символічної політики [37, с. 156].

Особливої актуальності набуває питання правового регулювання символічної політики в умовах інформаційної війни та гібридних загроз. Сучасні виклики вимагають від держави розробки нових правових механізмів протидії маніпулятивному використанню символів та захисту національного символічного простору [32, с. 70]. У цьому контексті важливим є досвід країн, які стикалися з подібними викликами та розробили ефективні правові відповіді на інформаційні загрози.

Аналіз судової практики у сфері символічної політики показує, що українські суди ще не сформували усталену практику застосування норм символічного законодавства. Це пов'язано як з відносною новизною відповідних правових норм, так і з їх специфічним характером, що вимагає від суддів глибокого розуміння історичного контексту та символічного значення окремих елементів [43, с. 67].

Проведений аналіз дозволяє констатувати, що правове регулювання символічної політики в Україні перебуває на стадії формування. Існуючі правові норми створюють базову основу для державної символічної політики,

однак потребують суттєвого вдосконалення та систематизації. Особливої уваги потребують питання створення спеціалізованого законодавства про державну символіку, удосконалення механізмів громадської участі у формуванні символічної політики та розробки ефективних правових інструментів протидії інформаційним загрозам у символічній сфері.

Водночас слід відзначити позитивні тенденції у розвитку правового регулювання символічної політики, зокрема прийняття декомунізаційного законодавства та розробку концептуальних документів у сфері національної ідентичності. Ці кроки свідчать про усвідомлення державою важливості символічної політики для процесів державотворення та національної консолідації [28, с. 245].

Перспективи розвитку правового регулювання символічної політики в Україні пов'язані з необхідністю комплексного підходу до цієї проблематики. Це передбачає не лише вдосконалення законодавчої бази, але й створення ефективних інституційних механізмів, підготовку кваліфікованих кадрів та формування громадської підтримки державної символічної політики. Лише за таких умов правове регулювання символічної політики зможе стати дієвим інструментом державотворення та формування національної ідентичності [50, с. 120].

Таким чином, сучасний стан правового регулювання символічної політики в Україні характеризується наявністю базових правових засад, але потребує суттєвого розвитку для забезпечення ефективної реалізації державної символічної політики. Подальше вдосконалення цієї сфери має стати одним із пріоритетів державної політики у контексті національного державотворення та євроінтеграційних процесів [38, с. 89].

Окремої уваги заслуговує феномен політичної міфологізації як складової символічної політики держави. Дослідження показують, що сучасні політичні міфи функціонують як потужний інструмент легітимації політичної влади та формування колективної ідентичності [12, с. 27]. У правовому контексті це означає необхідність розробки механізмів контролю за створенням та

поширенням міфологічних конструктів, які можуть використовуватися для маніпулятивного впливу на суспільну свідомість.

Цікавим аспектом є взаємозв'язок між символічною політикою та культурною політикою держави. Як зазначає Д. І. Чижевський у своїх працях, українська філософська традиція завжди приділяла особливу увагу символічному виміру національного буття [46, с. 198]. Це створює сприятливі умови для формування автентичної символічної політики, яка базується на глибоких культурних традиціях, а не на штучно сконструйованих символах.

Важливим фактором є також роль масових комунікацій у реалізації символічної політики. Сучасні дослідження показують, що ефективність символічних повідомлень значною мірою залежить від каналів їх трансляції та специфіки медійного простору [47, с. 156]. У цьому контексті правове регулювання має враховувати особливості цифрової епохи та нові форми символічної комунікації в онлайн-середовищі.

Особливої актуальності набуває питання правового регулювання символічної політики у контексті процесів глобалізації. Дослідження свідчать, що глобалізаційні процеси створюють як нові можливості, так і виклики для національної символічної політики [24, с. 342]. З одного боку, глобалізація забезпечує доступ до міжнародного досвіду та стандартів у сфері символічної політики. З іншого боку, вона може призводити до нівелювання національних особливостей та уніфікації символічних практик.

Аналіз зарубіжних досліджень показує, що європейська практика меморіальної політики характеризується значною різноманітністю підходів [51, с. 245]. Зокрема, досвід Німеччини у сфері подолання тоталітарного минулого демонструє важливість поступового та виваженого підходу до символічних трансформацій. Водночас, досвід країн Балтії показує можливість більш радикальних змін у символічній сфері за умови наявності широкої суспільної підтримки.

Інтересним є феномен політичної теології як фактора впливу на формування символічної політики держави. Дослідження Т. М. Ярошенко

показують, що секуляризаційні процеси не призводять до повного зникнення релігійних символів з політичної сфери, а радше трансформують їх функції [48, с. 175]. Це має важливе значення для правового регулювання, оскільки потребує врахування релігійного фактору при формуванні державної символічної політики.

Практичним виявом символічної політики є також топонімічна політика держави. Хоча безпосереднє правове регулювання перейменування вулиць та населених пунктів здійснюється на рівні місцевого самоврядування, загальні принципи такої політики формуються на державному рівні. Досвід декомунізації у сфері топоніміки показує як можливості, так і обмеження правових механізмів символічної трансформації [35, с. 267].

Важливим елементом аналізу є роль політичних наративів у формуванні символічної політики. Сучасні дослідження показують, що наративні стратегії в політичній міфотворчості мають чітко виражений інституціональний вимір [42, с. 53]. Це означає, що правове регулювання символічної політики має враховувати не лише формальні символи, але й наративні структури, через які ці символи набувають значення.

Цікавим аспектом є також питання співвідношення історичної пам'яті та політичної пам'яті у контексті символічної політики. Дослідження О. Я. Волянюка показують, що політична пам'ять часто відрізняється від історичної пам'яті своєю селективністю та інструментальністю [11, с. 189]. Це створює додаткові виклики для правового регулювання, оскільки потребує балансу між історичною достовірністю та політичною доцільністю.

Особливої уваги заслуговує феномен «політики ідентичності» як складової символічної політики держави. Сучасні дослідження показують, що формування національної ідентичності через символічні механізми є складним та суперечливим процесом [31, с. 156]. Правове регулювання у цій сфері має враховувати множинність ідентичностей та необхідність забезпечення інклюзивності символічної політики.

Важливим фактором є також вплив інформаційного суспільства на трансформацію символічної політики. Цифрові технології кардинально змінюють способи створення, поширення та сприйняття символічних повідомлень [21, с. 48]. Це вимагає від правового регулювання адаптації до нових форм символічної комунікації та розробки відповідних механізмів контролю і захисту.

Перспективним напрямом розвитку є також формування регіональних особливостей символічної політики. Дослідження показують, що ефективна символічна політика має враховувати регіональну специфіку та місцеві традиції [36, с. 102]. Це створює можливості для диференційованого підходу до правового регулювання символічної політики на різних територіальних рівнях.

У контексті європейської інтеграції особливої актуальності набуває питання гармонізації національної символічної політики з європейськими стандартами та цінностями. Це не означає уніфікації символічних практик, але передбачає їх відповідність загальним принципам демократії, верховенства права та поваги до прав людини [60].

Висновки до другого розділу

Історичний аналіз еволюції політичних міфів у процесах державотворення свідчить про їх константну присутність на всіх етапах розвитку державності, хоча форми, зміст та механізми функціонування цих міфів зазнавали суттєвих трансформацій відповідно до історичних епох та соціокультурних контекстів.

У давніх цивілізаціях політичні міфи мали переважно сакральний характер та були тісно пов'язані з релігійними віруваннями. Міфи про божественне походження влади, сакральність правителя та космічний порядок державного устрою формували основу легітимності ранніх державних утворень. Месопотамські, єгипетські, грецькі та римські приклади демонструють, як міфологічні наративи забезпечували стабільність політичних систем через сакралізацію влади та створення відчуття космічної гармонії суспільного порядку.

Середньовічний період характеризувався синтезом античних міфологічних традицій з християнською доктриною, що призвело до формування нових типів політичних міфів. Концепція божественного права королів, ідея Священної Римської імперії, міфи про обраність окремих народів та династій створювали ідеологічну основу для феодальних державних утворень. Особливе значення мали есхатологічні міфи та концепція *translatio imperii*, які обґрунтовували історичну місію окремих держав та династій.

Епоха Відродження та раннього Нового часу ознаменувалася секуляризацією політичних міфів та їх адаптацією до нових умов формування національних держав. Гуманістичні ідеї призвели до переосмислення античної міфологічної спадщини та створення нових наративів про походження націй, їх історичну місію та культурну унікальність. Важливим став процес етнізації політичних міфів, коли універсальні релігійні наративи поступалися місцем партикулярним національним міфологіям.

Доба Просвітництва та буржуазних революцій кардинально трансформувала природу політичних міфів. Раціоналістична критика традиційних міфологій призвела до їх деміфологізації, але водночас створила нові секулярні міфи про прогрес, народний суверенітет, природні права людини та суспільний договір. Французька революція стала класичним прикладом радикального переформатування міфологічного простору та створення нової революційної міфології, яка стала основою для подальших демократичних трансформацій.

XIX століття характеризувалося розквітом національних міфологій у контексті формування модерних національних держав. Романтизм сприяв ревіталізації народних традицій та створенню нових наративів про національну ідентичність, історичну унікальність та культурну місію народів. Німецький, італійський, польський та інші приклади національного відродження демонструють, як міфологічні конструкти стали потужним інструментом мобілізації для створення нових державних утворень.

XX століття ознаменувалося появою тоталітарних політичних міфологій, які поєднували модерні технології масової комунікації з архаїчними міфологічними структурами. Фашистські та комуністичні режими створили всеосяжні міфологічні системи, які претендували на тотальне пояснення реальності та мобілізацію мас для радикальної трансформації суспільства. Ці приклади показали як конструктивний, так і деструктивний потенціал політичних міфів у державотворчих процесах.

Повоєнний період характеризувався критичним переосмисленням ролі політичних міфів та спробами їх раціоналізації у демократичних суспільствах. Водночас процеси деколонізації та формування нових незалежних держав актуалізували питання створення автентичних національних міфологій, які б поєднували традиційні культурні елементи з модерними вимогами державного будівництва.

Історичний аналіз виявляє циклічний характер розвитку політичних міфів: періоди їх інтенсивного формування та поширення змінюються етапами критичного переосмислення та трансформації. Ця динаміка тісно корелює з періодами політичних криз, соціальних трансформацій та процесів державного будівництва, що підтверджує важливу роль міфологічних наративів у забезпеченні стабільності та легітимності політичних систем.

РОЗДІЛ 3. СУЧАСНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПОЛІТИЧНИХ МІФІВ У ПРОЦЕСАХ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ

3.1. Виклики глобалізації та цифровізації для політичних міфів

Сучасний етап розвитку людської цивілізації характеризується інтенсивними процесами глобалізації та цифровізації, які кардинально трансформують традиційні форми політичної комунікації та механізми конструювання колективної ідентичності. Національні політичні міфи, що протягом століть виступали основою для формування національної свідомості та легітимації державної влади, сьогодні зіштовхуються з безпрецедентними викликами, пов'язаними з глобальними інформаційними потоками, віртуалізацією політичного простору та формуванням транснаціональних комунікативних мереж.

Дослідження впливу глобалізації та цифровізації на національні політичні міфи потребує застосування міждисциплінарного підходу, що поєднує методи політичної науки, соціології, культурології, медіа-досліджень та інформаційних технологій. Методологічну основу даного дослідження становлять компаративний аналіз, що дозволяє порівняти трансформації політичних міфів у різних національних контекстах, контент-аналіз цифрових медіа-платформ, дискурс-аналіз транснаціональних наративів та системний підхід до вивчення взаємодії глобальних та локальних процесів міфотворчості.

Ключовими термінами даного дослідження є «глобалізація», «цифровізація», «національні політичні міфи», «транснаціональні наративи», «віртуальний політичний простір», «гібридна ідентичність», «медіа-конвергенція», «інформаційна війна» та «постправада». Ці концепти дозволяють комплексно проаналізувати трансформації, що відбуваються з національними політичними міфами під впливом глобальних процесів.

Глобалізація як всеохоплюючий процес інтеграції національних економік, політичних систем та культур створює принципово нові умови для функціонування національних політичних міфів. М. А. Козловець зазначає, що «глобалізація призводить до деконструкції традиційних форм національної

ідентичності та створює умови для формування гібридних ідентичностей, що поєднують національні та транснаціональні елементи» [24, с. 234]. Цей процес має двоякий вплив на національні політичні міфи: з одного боку, він загрожує їхній автентичності та унікальності, з іншого - створює можливості для їхньої транснаціональної дифузії та адаптації до нових контекстів.

Однією з ключових характеристик впливу глобалізації на національні політичні міфи є їхня гомогенізація та уніфікація. Глобальні медіа-корпорації, транснаціональні політичні організації та міжнародні інституції створюють універсальні наративи, що проникають у національні політичні дискурси та трансформують їх зміст. І. В. Жадан підкреслює, що «глобалізаційні процеси сприяють формуванню уніфікованих політичних міфів, що ґрунтуються на універсальних цінностях демократії, прав людини та ринкової економіки» [21, с. 47]. Проте такі універсальні міфи часто входять у конфлікт з локальними традиціями та культурними особливостями, створюючи напруження між глобальним та національним рівнями політичної міфотворчості.

Водночас глобалізація створює умови для ревіталізації та реактуалізації національних політичних міфів як форми опору глобальним впливам. У багатьох країнах спостерігається посилення націоналістичних настроїв та актуалізація історичних міфів як відповіді на виклики глобалізації. Г. В. Касьянов зазначає, що «в умовах глобалізації національні політичні міфи часто виступають як механізм збереження культурної ідентичності та протидії гомогенізуючим тенденціям» [23, с. 178]. Це явище особливо яскраво проявляється в країнах, що переживають процеси демократичної трансформації або стикаються з зовнішніми загрозами.

Цифровізація політичного простору створює ще більш радикальні виклики для національних політичних міфів. Цифрові технології кардинально змінюють способи створення, поширення та споживання політичної інформації, трансформуючи традиційні механізми міфотворчості. А. І. Бойко зазначає, що «цифровий медіа-простір створює нові можливості для формування та трансляції політичних неоміфів, що характеризуються фрагментарністю,

інтерактивністю та мультимедійністю» [9, с. 48]. Ці характеристики принципово відрізняють цифрові політичні міфи від традиційних, що базувалися на лінійних наративах та односпрямованій комунікації.

Одним з найбільш значущих викликів цифровізації для національних політичних міфів є феномен «фільтрових бульбашок» та «ехо-камер», що призводять до фрагментації політичного дискурсу та формування множинних, часто суперечливих версій політичної реальності. М. А. Ожеван підкреслює, що «цифрові алгоритми персоналізації контенту створюють умови для формування альтернативних політичних реальностей, що можуть суперечити офіційним національним наративам» [32, с. 70]. Це явище призводить до кризи єдиного національного наративу та формування конкуруючих політичних міфологій у межах однієї політичної спільноти.

Особливо гостро проблема впливу цифровізації на національні політичні міфи проявляється в контексті інформаційних війн та гібридних конфліктів. А. М. Марченко зазначає, що «в умовах гібридної війни цифрові технології використовуються для деконструкції традиційних національних міфів та нав'язування альтернативних наративів» [29, с. 141]. Це створює загрозу для національної безпеки та стабільності політичної системи, оскільки підриває основи колективної ідентичності та солідарності.

Водночас цифровізація створює нові можливості для ревіталізації національних політичних міфів через їхню адаптацію до цифрового формату. Сучасні технології дозволяють створювати інтерактивні, мультимедійні версії традиційних національних наративів, що роблять їх більш привабливими для молодих поколінь. В. М. Кулик підкреслює, що «цифрові медіа створюють можливості для інноваційних форм репрезентації національних міфів через використання віртуальної реальності, інтерактивних ігор та соціальних мереж» [26, с. 298]. Такий підхід дозволяє зберегти змістовне ядро національних міфів, адаптувавши їх до нових форм комунікації.

Важливим аспектом трансформації національних політичних міфів в умовах глобалізації та цифровізації є їхня інтернаціоналізація. Національні

міфи перестають бути виключно внутрішнім явищем і стають частиною глобального інформаційного простору, де вони взаємодіють з міфами інших націй та транснаціональними наративами. Л. П. Нагорна зазначає, що «в умовах глобального інформаційного простору національні політичні міфи стають об'єктом міжнародної конкуренції та взаємовпливу» [31, с. 156]. Це створює як можливості для міжнародного визнання та підтримки національних наративів, так і ризики їхньої деформації або маргіналізації.

Трансформація національних політичних міфів під впливом глобалізації та цифровізації має особливо важливе значення для країн, що переживають процеси національного будівництва або демократичної трансформації. В. Л. Бабка підкреслює, що «для країн з нестабільною політичною системою виклики глобалізації та цифровізації можуть створювати додаткові загрози для процесів консолідації національної ідентичності» [4, с. 278]. У таких умовах особливо важливим стає розробка стратегій адаптації національних політичних міфів до нових глобальних реалій без втрати їхньої автентичності та ефективності.

Аналіз сучасних тенденцій дозволяє виділити декілька основних стратегій адаптації національних політичних міфів до викликів глобалізації та цифровізації. Перша стратегія - «цифрова архаїзація» - передбачає використання сучасних технологій для відтворення та поширення традиційних національних наративів без їхньої суттєвої модернізації. Друга стратегія - «гібридизація» - полягає в поєднанні традиційних національних елементів з глобальними трендами та цифровими форматами. Третя стратегія - «інновація» - передбачає створення принципово нових форм національних політичних міфів, адаптованих до цифрового середовища.

Особливого значення в контексті трансформації національних політичних міфів набуває роль держави як координатора процесів міфотворчості. М. Д. Міщенко зазначає, що «сучасна держава повинна активно використовувати можливості цифрових технологій для формування та підтримки національних політичних міфів, одночасно протидіючи деструктивним впливам» [30, с. 38].

Це потребує розробки комплексної державної стратегії управління національними наративами в цифровому просторі.

Важливим аспектом адаптації національних політичних міфів до нових умов є їхня взаємодія з європейським та глобальним контекстом. Як показує досвід країн Центрально-Східної Європи, успішна інтеграція до європейських структур потребує адаптації національних міфів до європейських цінностей та наративів. Ю. С. Паніна підкреслює, що «меморіальне законодавство європейських країн демонструє можливості гармонізації національних та транснаціональних підходів до політики пам'яті» [34, с. 78]. Цей досвід може бути корисним для розробки стратегій адаптації національних політичних міфів до глобальних викликів.

Виходячи з проведеного аналізу, можна сформулювати декілька рекомендацій щодо адаптації національних політичних міфів до викликів глобалізації та цифровізації:

1. Розробка національної стратегії цифрової міфотворчості, що включатиме координацію діяльності державних органів, громадських організацій та медіа-структур у сфері створення та поширення національних наративів у цифровому просторі.
2. Створення цифрових платформ для інтерактивного представлення національної історії та культури, що дозволить адаптувати традиційні міфи до сучасних форм комунікації та залучити молоде покоління до їхнього осмислення.
3. Розвиток системи медіаграмотності населення як засобу критичного аналізу політичних міфів та протидії деструктивним інформаційним впливам. Є. К. Бистрицький зазначає, що «формування критичного мислення є ключовим елементом збереження національної ідентичності в умовах інформаційного суспільства» [8, с. 149].
4. Активізація міжнародного співробітництва у сфері обміну досвідом адаптації національних політичних міфів до глобальних викликів,

включаючи участь у міжнародних програмах та проектах з вивчення політичної пам'яті та ідентичності.

5. Підтримка наукових досліджень у сфері цифрової політичної міфотворчості та розробка науково обґрунтованих підходів до управління національними наративами в цифровому просторі.
6. Створення механізмів моніторингу та оцінки ефективності адаптації національних політичних міфів до нових умов, включаючи регулярне проведення соціологічних досліджень та аналіз цифрових медіа-потоків.

Перспективи подальших досліджень у даній сфері включають декілька пріоритетних напрямків. По-перше, необхідним є поглиблене вивчення механізмів взаємодії національних та транснаціональних політичних міфів у глобальному інформаційному просторі. По-друге, актуальним є дослідження ролі штучного інтелекту та алгоритмів у формуванні та поширенні політичних міфів. По-третє, важливим напрямком є аналіз впливу віртуальної та доповненої реальності на процеси політичної міфотворчості.

Особливої уваги потребує дослідження феномену «постправди» та його впливу на трансформацію національних політичних міфів. В умовах, коли межі між фактами та інтерпретаціями стають дедалі більш розмитими, національні політичні міфи можуть як втрачати свою переконливість, так і набувати нових форм впливу через апеляцію до емоцій та цінностей, а не до раціональних аргументів.

Ще одним перспективним напрямком досліджень є вивчення ролі соціальних мереж та цифрових спільнот у процесах трансформації національних політичних міфів. Соціальні медіа створюють нові форми колективної участі у міфотворчості, де користувачі стають не лише споживачами, але й співтворцями політичних наративів.

Важливим є також дослідження впливу кібербезпеки на збереження національних політичних міфів. В умовах зростання кіберзагроз та

інформаційних атак захист національних наративів від деструктивних впливів стає важливим елементом національної безпеки.

Таким чином, виклики глобалізації та цифровізації створюють принципово нові умови для функціонування національних політичних міфів, що потребує розробки інноваційних стратегій їхньої адаптації та збереження. Успішне подолання цих викликів вимагає комплексного підходу, що поєднує державну політику, наукові дослідження, громадянську освіту та міжнародне співробітництво. Лише за такого підходу національні політичні міфи зможуть зберегти свою роль у формуванні колективної ідентичності та забезпеченні політичної стабільності в умовах глобалізованого та цифровізованого світу.

3.2. Політичні міфи як інструмент інформаційного протистояння

Дослідження політичних міфів як інструменту інформаційного протистояння набуває особливої актуальності в умовах сучасного інформаційного суспільства, де боротьба за наративи та інтерпретації подій стає ключовим елементом геополітичного протиборства. Даний напрям дослідження спрямований на комплексний аналіз механізмів формування, поширення та використання політичних міфів у контексті інформаційної війни та захисту національних інтересів.

Методологічною основою дослідження виступає системний підхід, що дозволяє розглядати політичні міфи як складну багаторівневу систему взаємопов'язаних елементів. Застосовано методи компаративного аналізу для порівняння різних моделей політичної міфотворчості, контент-аналізу для вивчення дискурсивних практик, а також інституціонального аналізу для розуміння ролі державних та недержавних акторів у процесах міфотворення [42].

Ключові терміни дослідження включають: політичний міф – символічно-наративна конструкція, що пропонує спрощене пояснення складних соціально-політичних процесів та легітимізує певні форми політичної дії; інформаційне протистояння – комплекс заходів, спрямованих на захист національного

інформаційного простору та протидію деструктивним інформаційним впливам; наративна стратегія – систематизований підхід до конструювання та поширення певних інтерпретацій реальності з метою досягнення політичних цілей.

Сучасне інформаційне протистояння характеризується принципово новими формами та методами впливу на суспільну свідомість. На відміну від традиційних форм пропаганди, політичні міфи ХХІ століття функціонують в умовах мережевого суспільства, де швидкість поширення інформації та можливості її трансформації досягають небачених раніше масштабів [32]. Це створює як нові можливості для захисту національних інтересів, так і додаткові виклики для забезпечення інформаційної безпеки держави.

Теоретичну основу розуміння політичних міфів заклали роботи Клода Леві-Строса та Ролана Барта, які розглядали міф як особливу форму комунікації, здатну трансформувати історію в природу, а конкретне в універсальне [6]. Сучасні дослідники, зокрема Кіра Ботчичі, розвивають цю традицію, визначаючи політичний міф як наративну конструкцію, що надає значення політичним подіям та легітимізує владні відносини [52].

В українському контексті особливої уваги заслуговує дослідження Т.А. Бевз, яка аналізує роль політичних наративів і міфів у сучасному українському політичному дискурсі [7]. Дослідниця підкреслює, що політичні міфи не є простими фікціями, а виступають потужним інструментом конструювання колективної ідентичності та мобілізації суспільних ресурсів для досягнення стратегічних цілей.

Аналіз сучасних тенденцій показує, що політичні міфи в умовах інформаційного протистояння виконують декілька ключових функцій. По-перше, вони служать засобом консолідації суспільства навколо базових цінностей та цілей національного розвитку. Як зазначає Є.К. Бистрицький, формування стійкої ідентичності потребує наявності спільних символічних конструкцій, що надають сенс колективному досвіду [8, с. 142].

По-друге, політичні міфи виступають інструментом делегітимізації ворожих наративів та захисту від зовнішніх інформаційних впливів. У цьому

контексті особливу роль відіграють історичні міфи, що пропонують альтернативні інтерпретації минулого та формують підґрунтя для розуміння сучасних викликів [4].

Український досвід останнього десятиліття демонструє як конструктивний, так і деструктивний потенціал політичної міфотворчості. З одного боку, формування міфу про «європейський вибір» України сприяло консолідації суспільства навколо стратегічного курсу на євроінтеграцію та модернізацію [24]. З іншого боку, експлуатація історичних травм та етнічних стереотипів створює ризики для національної єдності та ускладнює процеси внутрішньої консолідації.

Особливої уваги заслуговує роль засобів масової інформації та цифрових платформ у поширенні політичних міфів. Сучасні медіа не лише транслюють готові наративи, а й активно беруть участь у їх конструюванні, адаптуючи міфологічні конструкції до специфіки різних аудиторій [26]. Це створює нові можливості для таргетованого впливу, але водночас ускладнює контроль за достовірністю та якістю інформації.

Інституціональний вимір політичної міфотворчості включає роль державних органів, політичних партій, громадських організацій та академічних інституцій у формуванні та поширенні політичних наративів [43]. Ефективність інформаційного протистояння значною мірою залежить від координації зусиль різних акторів та наявності чіткої стратегії комунікативної політики держави.

Зарубіжний досвід, зокрема країн Центрально-Східної Європи, демонструє важливість законодавчого забезпечення політики пам'яті та протидії деструктивним міфам [34]. Водночас, механістичне копіювання чужих моделей без урахування національної специфіки може призвести до внутрішніх конфліктів та поглиблення суспільних розколів.

Аналіз сучасних викликів показує, що традиційні підходи до інформаційного протистояння потребують суттєвого оновлення. Збільшення швидкості поширення інформації, диверсифікація каналів комунікації та зростання ролі соціальних мереж створюють принципово нові умови для

функціонування політичних міфів [21]. У цих умовах особливого значення набуває розвиток критичного мислення громадян та їх медіаграмотності.

Важливим аспектом є етичний вимір використання політичних міфів в інформаційному протистоянні. Балансування між необхідністю захисту національних інтересів та дотриманням принципів демократичного плюралізму потребує виваженого підходу та постійного діалогу між різними суспільними групами [16].

Перспективи розвитку даного напрямку досліджень пов'язані з поглибленням розуміння психологічних механізмів сприйняття політичних міфів різними соціальними групами. Особливої уваги потребує вивчення впливу цифрових технологій на формування та трансформацію міфологічних конструкцій, а також розробка ефективних методів моніторингу та оцінки інформаційних загроз.

Практичні рекомендації щодо оптимізації використання політичних міфів в інформаційному протистоянні включають: розробку національної стратегії комунікативної політики, що враховує специфіку сучасного медіа-ландшафту; створення системи моніторингу інформаційного простору для своєчасного виявлення деструктивних наративів; підвищення рівня медіаграмотності населення через освітні програми та громадські ініціативи; розвиток міжнародної співпраці у сфері протидії інформаційним загрозам; формування професійної спільноти експертів з інформаційної безпеки та стратегічних комунікацій.

Подальші дослідження мають зосередитися на вивченні довгострокових наслідків політичної міфотворчості для розвитку демократичних інституцій, аналізі ефективності різних стратегій контр-наративу, а також розробці методологічного інструментарію для оцінки впливу політичних міфів на суспільну свідомість та поведінку громадян.

3.3. Перспективні напрями розвитку символічної політики в контексті державотворення

Дослідження перспективних напрямів розвитку символічної політики в контексті державотворення становить особливу актуальність у сучасних умовах, коли держави стикаються з необхідністю переосмислення своїх ідентичних основ та пошуку нових форм легітимації політичної влади. Даний напрям дослідження зосереджується на комплексному аналізі трансформаційних процесів у сфері символічного оформлення державності та їх впливу на процеси національної консолідації та демократичного розвитку.

Методологічну основу дослідження складає міждисциплінарний підхід, що поєднує інструментарій політології, соціології, культурології та антропології. Застосовано методи структурно-функціонального аналізу для вивчення ролі символічних систем у функціонуванні політичної системи, компаративістський метод для порівняння різних моделей символічної політики, а також інституціональний аналіз для розуміння механізмів формування та реалізації символічних стратегій державотворення [13, с. 156].

Ключові терміни дослідження включають: символічна політика – систематична діяльність політичних акторів щодо створення, трансляції та інтерпретації символічних конструкцій з метою легітимації влади та формування колективної ідентичності; державотворення – багатовимірний процес формування та зміцнення інституційних, правових, культурних та символічних основ державності; політичний символ – знакова система, що несе емоційно забарвлену інформацію про політичні цінності, норми та відносини; національна ідентичність – комплекс уявлень про спільність історичного досвіду, культурних цінностей та політичних цілей певної національної спільноти.

Сучасний етап розвитку символічної політики характеризується кардинальними змінами у способах продукування, поширення та сприйняття політичних символів. Цифрова революція та формування мережевого суспільства створили принципово нові можливості для символічного

конструювання реальності, водночас поставивши під сумнів традиційні механізми контролю за символічним простором [2]. У цих умовах держави змушені переосмислювати свої підходи до символічної політики, шукаючи баланс між збереженням традиційних символічних систем та адаптацією до нових комунікативних реалій.

Теоретичне підґрунтя розуміння символічної політики закладене в роботах класиків політичної антропології, зокрема Кліффорда Гірца, який розглядав культуру як систему символів, що надають значення людській діяльності [13]. Розвиваючи цю традицію, сучасні дослідники акцентують увагу на активній ролі політичних акторів у конструюванні символічних реальностей та їх використанні для досягнення конкретних політичних цілей.

В українському контексті особливої уваги заслуговують дослідження О.Т. Андрієвської, яка аналізує роль символічної політики у формуванні національної ідентичності в умовах глобалізації [2]. Дослідниця підкреслює, що ефективна символічна політика має поєднувати збереження національної специфіки з відкритістю до глобальних цінностей та стандартів.

Аналіз сучасних тенденцій дозволяє виділити декілька ключових напрямів трансформації символічної політики в контексті державотворення. По-перше, спостерігається тенденція до демократизації символічного простору, коли процеси створення та інтерпретації політичних символів стають більш відкритими для участі різних суспільних груп. Це створює нові можливості для інклюзивного державотворення, але водночас ускладнює завдання забезпечення символічної єдності нації.

По-друге, відбувається інтернаціоналізація символічної політики, коли національні символічні системи все більше орієнтуються на глобальні стандарти та цінності. Як зазначає В.Ю. Вілков, процеси глобалізації суттєво впливають на традиційні уявлення про націю та національну державу, вимагаючи пошуку нових форм символічного вираження національної ідентичності [10, с. 123].

Український досвід останніх десятиліть демонструє складність та суперечливість процесів символічного державотворення. Декомунізація та формування нової системи державних символів стали важливим етапом утвердження української державності, водночас викликавши гострі дискусії щодо інтерпретації історичного минулого та визначення пріоритетів національного розвитку [39, ст. 219]. Цей досвід показує важливість збалансованого підходу до символічної політики, що враховує як потребу в національній консолідації, так і необхідність підтримання суспільного діалогу.

Особливу роль у сучасній символічній політиці відіграють засоби масової інформації та цифрові платформи, які не лише транслюють символічні повідомлення, а й активно беруть участь у їх створенні та трансформації. Розвиток соціальних мереж створив нові можливості для «знизу» ініційованої символотворчості, коли громадяни стають активними учасниками процесів конструювання національних наративів [47].

Інституціональний вимір символічної політики включає роль різних державних та недержавних акторів у формуванні символічного ландшафту країни. Ефективність символічної політики значною мірою залежить від координації зусиль різних інституцій та наявності чіткого стратегічного бачення символічного розвитку держави [30].

Зарубіжний досвід, зокрема країн Європейського Союзу, демонструє важливість поступового та консенсусного підходу до реформування символічних систем. Водночас, механічне копіювання зарубіжних моделей без урахування національної специфіки може призвести до втрати автентичності та ослаблення символічної сили національних символів [55].

Перспективні напрями розвитку символічної політики в контексті державотворення включають декілька ключових векторів. Насамперед, це розробка інтегрованої стратегії символічної політики, що охоплює всі рівні державного управління та різні сфери суспільного життя. Такий підхід дозволить забезпечити системність та послідовність символічних дій держави, підвищивши їх ефективність та суспільний резонанс.

Важливим напрямом є модернізація традиційних символічних систем з урахуванням сучасних комунікативних технологій та змін у способах сприйняття інформації різними поколіннями. Це передбачає не лише оновлення візуальних форм представлення державних символів, а й пошук нових способів їх актуалізації в цифровому просторі [19, с. 187].

Особливої уваги потребує розвиток партиципаторних механізмів символічної політики, що забезпечують широку участь громадян у процесах створення та інтерпретації національних символів. Це може включати проведення громадських консультацій з питань символічної політики, залучення творчої інтелігенції до розробки нових символічних проєктів, створення платформ для громадського обговорення символічних ініціатив.

Перспективним напрямом є також інтеграція символічної політики з освітньою та культурною політикою держави. Формування символічної грамотності громадян, розуміння ними значення та функцій національних символів має стати важливим компонентом громадянської освіти [14, с. 156]. Це дозволить підвищити рівень суспільної підтримки символічних ініціатив держави та забезпечити їх більш ефективну реалізацію.

Важливим аспектом є міжнародний вимір символічної політики, зокрема формування позитивного міжнародного іміджу держави через її символічні репрезентації. Це передбачає розробку стратегій культурної дипломатії, що використовують національні символи як інструменти «м'якої сили» для просування національних інтересів на міжнародній арені.

Технологічні інновації відкривають нові можливості для символічної політики. Використання доповненої та віртуальної реальності, штучного інтелекту та big data аналітики може суттєво розширити інструментарій символічного впливу та підвищити його ефективність. Водночас, це ставить нові етичні та правові питання щодо меж та способів використання таких технологій [5, с. 98].

Практичні рекомендації щодо розвитку символічної політики в контексті державотворення включають: створення національного центру символічної

політики як координуючого органу з питань розробки та реалізації символічних стратегій; розробку довгострокової концепції символічного розвитку держави з урахуванням глобальних тенденцій та національних особливостей; запровадження системи моніторингу ефективності символічних ініціатив та їх впливу на суспільну свідомість; підготовку професійних кадрів у сфері символічної політики через спеціалізовані освітні програми; розвиток міжнародної співпраці у сфері обміну досвідом символічного державотворення.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з поглибленим вивченням психологічних механізмів сприйняття політичних символів різними соціальними групами, аналізом впливу цифрових технологій на трансформацію символічних систем, дослідженням ролі символічної політики у процесах європейської інтеграції та глобалізації. Особливої уваги потребує розробка методологічного інструментарію для оцінки ефективності символічної політики та її впливу на процеси державотворення і національної консолідації.

Висновки до третього розділу

Проведений аналіз сучасних трансформацій політичних міфів у процесах державотворення дозволяє сформулювати низку важливих висновків щодо еволюції міфологічних наративів у контексті глобалізації та інформаційно-технологічної революції.

Найбільш значущою трансформацією політичних міфів у сучасному світі є їх адаптація до цифрового середовища та соціальних мереж. Традиційні міфологічні структури набули нових форм поширення та впливу через інтернет-платформи, що суттєво прискорило процеси їх формування, трансляції та трансформації. Водночас це призвело до фрагментації міфологічного простору та формування множинних паралельних наративів, які можуть як доповнювати, так і суперечити один одному.

Глобалізаційні процеси спричинили появу транснаціональних політичних міфів, які виходять за межі окремих держав та формують спільні ідентичності на регіональному або глобальному рівнях. Одночасно спостерігається й

протилежна тенденція - посилення локальних та національних міфологій як реакція на глобалізаційні виклики та намагання зберегти культурну автентичність у процесах державотворення.

Сучасні політичні міфи характеризуються більшою динамічністю та гнучкістю порівняно з їх історичними аналогами. Вони швидше адаптуються до змін політичної кон'юнктури, соціальних настроїв та зовнішніх викликів. Це робить їх потужним інструментом мобілізації суспільства, але водночас ускладнює прогнозування їх розвитку та наслідків для державотворчих процесів.

Технологічні інновації, зокрема штучний інтелект та алгоритми персоналізації контенту, створили нові можливості для поширення політичних міфів серед специфічних аудиторій. Це призвело до формування «ехо-камер» та поляризації суспільних настроїв, що може як сприяти консолідації певних груп навколо державотворчих проектів, так і загрожувати соціальній єдності.

Особливого значення набули медіа-міфи та наративна війна як інструменти м'якої сили у міжнародних відносинах. Держави все активніше використовують міфологічні конструкти для просування своїх геополітичних інтересів та впливу на внутрішні процеси в інших країнах, що робить аналіз політичних міфів важливим елементом національної безпеки.

Сучасні виклики, такі як пандемія COVID-19, кліматичні зміни та економічні кризи, стимулювали появу нових міфологічних наративів, які пропонують альтернативні пояснення причин цих явищ та шляхів їх подолання. Ці міфи часто стають основою для формування нових політичних рухів та впливають на стратегії державного управління.

Аналіз показує, що успішність сучасних державотворчих процесів значною мірою залежить від здатності політичних еліт ефективно працювати з міфологічними наративами - не лише використовувати існуючі міфи, але й формувати нові, що відповідають викликам часу та сприяють консолідації суспільства навколо державотворчих цілей.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження «Політичний міф як елемент державотворення» дозволяє сформулювати комплекс важливих теоретичних і практичних висновків щодо ролі та значення політичних міфів у процесах формування, розвитку та функціонування сучасних держав.

Теоретико-методологічний аналіз феномену політичного міфу засвідчив його складну багатовимірну природу, яка вимагає міждисциплінарного підходу до дослідження. Концептуалізація поняття «політичний міф» показала еволюцію його розуміння від простого ірраціонального елементу політичної свідомості до складного соціокультурного конструкту, який виконує системоутворюючі функції в політичному процесі. Політичний міф визначено як структурований наративний комплекс, що поєднує раціональні та емоційні компоненти, спрямований на пояснення політичної реальності, формування колективної ідентичності та легітимацію владних відносин. Це визначення дозволяє відмежувати політичний міф від суміжних понять – ідеології, стереотипу, символу – та розкрити його специфічні характеристики як інструменту державотворення.

Структурний аналіз політичних міфів виявив їх трирівневу організацію: глибинний рівень архетипних образів та символів, середній рівень наративних конструкцій та поверхневий рівень конкретних політичних повідомлень. Така структура забезпечує стійкість міфологічних конструктів у часі та їх адаптивність до змінних політичних умов. Типологізація політичних міфів за різними критеріями - функціональним, змістовним, часовим, просторовим - дозволила систематизувати їх різноманітність та виявити специфіку кожного типу у державотворчих процесах. Особливе значення мають засновницькі міфи,

які формують основу державної ідентичності, та мобілізаційні міфи, що активізують суспільство для досягнення державницьких цілей.

Методологічний інструментарій дослідження політичних міфів характеризується комплексністю та включає структурний, функціональний, семіотичний, наративний та дискурс-аналітичний підходи. Поєднання цих методів дозволяє всебічно дослідити процеси творення, трансляції та трансформації політичних міфів у контексті державотворення. Особливої важливості набуває компаративний метод, який дає можливість виявити спільні закономірності та національні особливості функціонування політичних міфів у різних державотворчих моделях.

Історична ретроспектива еволюції політичних міфів у державотворчих процесах демонструє їх константну присутність на всіх етапах розвитку державності, від найдавніших цивілізацій до сучасності. Аналіз показав поступову трансформацію міфологічних конструктів від сакрально-релігійних форм до секулярних раціоналізованих наративів, що відображає загальні тенденції модернізації політичних систем. Водночас виявлено циклічний характер актуалізації міфологічних елементів у періоди політичних криз та трансформацій, що підтверджує їх компенсаторну функцію в умовах соціальної невизначеності.

Функціональний аналіз розкрив багатогранну роль політичних міфів у державотворенні. Інтегративна функція забезпечує консолідацію суспільства навколо спільних цінностей та цілей, створюючи основу для формування національної єдності. Легітимаційна функція обґрунтовує право певних політичних сил на владу та виправдовує конкретні політичні рішення через апеляцію до «вищих» цінностей та історичних традицій. Мобілізаційна функція активізує політичну участь громадян та спрямовує їх енергію на досягнення державницьких завдань. Ідентифікаційна функція формує уявлення про належність до певної політичної спільноти та відмежування від «інших». Компенсаторна функція допомагає подолати соціальні травми та комплекси через створення позитивного образу майбутнього.

Правове регулювання символічної політики держави виявилось важливим механізмом інституціоналізації політичних міфів. Конституційне закріплення державних символів, історичної пам'яті, мовної політики створює юридичні рамки для функціонування міфологічних наративів у публічному просторі. Водночас виявлено проблему балансу між необхідністю підтримки державотворчих міфів та забезпеченням плюралізму думок у демократичному суспільстві.

Аналіз сучасних трансформацій політичних міфів виявив їх радикальну зміну під впливом глобалізації та цифрової революції. Інформаційно-комунікаційні технології створили нові можливості для поширення та модифікації міфологічних наративів, але водночас породили виклики щодо контролю за їх змістом та впливом. Соціальні мережі стали основним каналом трансляції політичних міфів, що прискорило процеси їх формування та трансформації, але також призвело до фрагментації міфологічного простору та формування паралельних наративних реальностей.

Глобалізаційні процеси спричинили формування транснаціональних політичних міфів, які виходять за межі окремих держав та створюють нові форми наднаціональної ідентичності. Одночасно спостерігається посилення регіональних та локальних міфологій як реакція на глобалізаційні виклики. Це створює складну систему взаємодії міфологічних наративів різних рівнів, що потребує нових підходів до їх аналізу та управління.

Політичні міфи набули нового значення як інструмент інформаційного протистояння у сучасному світі. «Гібридні війни» активно використовують міфологічні конструкти для дестабілізації противника та просування власних геополітичних інтересів. Це актуалізує питання інформаційної безпеки та необхідності розробки ефективних механізмів протистояння ворожим міфологічним наративам при збереженні власної міфологічної автентичності.

Перспективні напрями розвитку символічної політики в контексті державотворення мають враховувати виклики цифрової епохи та необхідність адаптації традиційних міфологічних наративів до нових умов. Важливим є

розвиток медіаграмотності населення для критичного сприйняття міфологічної інформації, створення ефективних механізмів публічної дискусії щодо державотворчих наративів та забезпечення балансу між збереженням національної ідентичності та відкритістю до діалогу з іншими культурами.

Практичне значення дослідження полягає у формуванні наукового підґрунтя для розробки ефективної державної політики у сфері символічного простору, інформаційної безпеки та національної ідентичності. Результати дослідження можуть бути використані для вдосконалення законодавчого забезпечення символічної політики, розробки стратегій протидії інформаційним загрозам та формування позитивного іміджу держави на міжнародній арені.

Проведене дослідження підтверджує гіпотезу про ключове значення політичних міфів у процесах державотворення та необхідність їх системного вивчення як важливого елементу політичної науки. Політичні міфи не є пережитком минулого, а навпаки, набувають нового значення в умовах глобалізації та інформаційного суспільства, що робить їх дослідження актуальним завданням сучасної політології.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Андерсон Б. Уявлені спільноти: міркування щодо походження й поширення націоналізму / Пер. з англ. В. Морозова. Київ: Критика, 2019. 272 с.
2. Андрієвська О. Т. Символічна політика та формування національної ідентичності в умовах глобалізації. Політикус. 2023. № 2. С. 15-21.
3. Арутюнова К. Л. Синергетичний підхід до формування політичних міфів у сучасному суспільстві. Гілея: науковий вісник. 2022. Вип. 173. С. 313-318.
4. Бабка В. Л. Історична пам'ять як фактор політичного впливу в незалежній Україні: монографія. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2021. 324 с.
5. Балабан Р. В. Теорія виборчої системи: навч. посіб. для студентів ВНЗ. Київ: Либідь, 2019. 208 с.
6. Барт Р. Міфології / Пер. з фр. Ю. Йосипенко. Київ: Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2018. 392 с.
7. Бевз Т. А. Політичні наративи і міфи в сучасному українському політичному дискурсі. Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. 2021. Вип. 2(102). С. 241-252.
8. Бистрицький Є. К. Ідентичність, спільнота і політичне судження. Філософська думка. 2022. № 4. С. 137-156.
9. Бойко А. І. Політичний неоміф у медіа-просторі: механізми формування та транслявання. Грані. 2022. Т. 25, № 1. С. 46-53.
10. Вілков В. Ю. Генезис поняття нації: монографія. 3-тє вид. Київ: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2020. 450 с.
11. Воляннюк О. Я. Політична пам'ять і державна політика: історико-політологічний аналіз. Київ: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2022. 368 с.
12. Гербут І. А. Політична міфологізація як інструмент легітимації політичної влади. Актуальні проблеми політики. 2022. Вип. 70. С. 24-31.

13. Гірц К. Інтерпретація культур: вибрані есе / Пер. з англ. Н. Комарової. Київ: Дух і Літера, 2021. 478 с.
14. Гомза І. А. Суспільно-політичні рухи: навч. посіб. Київ: НаУКМА, 2020. 222 с.
15. Гордієнко М. Г. Політичні міфи сучасної України: між тоталітаризмом і демократією. Політологічний вісник. 2023. Вип. 92. С. 108-124.
16. Грабовська І. М. Філософія українського буття: монографія. Київ: Український письменник, 2021. 325 с.
17. Гребіник Ю. С. Політичні технології: курс лекцій. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2020. 196 с.
18. Денисюк С. Г. Комунікологія: навчальний посібник. Вінниця: ВНТУ, 2021. 102 с.
19. Дзюба І. М. Інтернаціоналізм чи русифікація? 3-тє вид., доп. Київ: Києво-Могилянська академія, 2018. 332 с.
20. Єрмоленко А. М. Комунікативна практична філософія: підручник. Київ: Лібра, 2019. 488 с.
21. Жадан І. В. Глобалізаційні процеси та модерні політичні міфи в інформаційному суспільстві. Політика і культура. 2023. № 3. С. 45-52.
22. Зерній Ю. О. Державна політика пам'яті в Україні: становлення та сучасний стан. Стратегічні пріоритети. 2022. № 3. С. 22-30.
23. Касьянов Г. В. Past continuous: історична політика 1980-х - 2000-х. Україна та сусіди. Київ: Laurus, 2018. 420 с.
24. Козловець М. А. Феномен національної ідентичності: виклики глобалізації: монографія. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2020. 558 с.
25. Кольєв А. В. Політична міфологія: реконструкція архаїчного і конструювання сучасного міфу. Економічна та політична інтеграція України у сучасному геополітичному просторі. 2022. № 3. С. 12-25.
26. Кулик В. М. Дискурс українських медій: ідентичності, ідеології, владні стосунки. Київ: Критика, 2019. 422 с.

27. Куценко В. О. Політичний міф як інструмент конструювання національної ідентичності. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 22: Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін. 2023. Вип. 33. С. 45-52.
28. Лісовий В. С. Культура – ідеологія – політика. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2018. 352 с.
29. Марченко А. М. Символічна політика держави в умовах гібридної війни: українські реалії. Сучасне суспільство. 2022. Вип. 24. С. 138-149.
30. Міщенко М. Д. Символічна політика як інструмент державотворення: європейський досвід та українські реалії. Стратегічна панорама. 2023. № 1. С. 35-42.
31. Нагорна Л. П. Соціокультурна ідентичність: пастки ціннісних розмежувань. Київ: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2019. 272 с.
32. Ожеван М. А. Глобальна інформаційна безпека: нові виклики та загрози. Стратегічні пріоритети. 2021. № 1. С. 67-74.
33. Опанасюк В. В. Політичні міфи в сучасному українському суспільстві: генеза та шляхи подолання. Політологічні студії. 2022. № 4. С. 97-106.
34. Паніна Ю. С. Меморіальне законодавство у країнах Центрально-Східної Європи: порівняльний аналіз. Часопис Київського університету права. 2022. № 3. С. 76-82.
35. Пахоменко С. П. Політика історичної пам'яті в Україні (1991-2019 рр.): монографія. Маріуполь: МДУ, 2022. 352 с.
36. Півнева Л. М. Політична культура і деякі особливості політичного процесу в Україні. Політична культура та ідеологія. 2021. Т. 5, № 2. С. 98-107.
37. Пістунов І. М. Політична реформа та культурні трансформації в Україні: монографія. Дніпро: НТУ «ДП», 2023. 244 с.
38. Подолян Г. П. Політична антропологія: навчальний посібник. Київ: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2022. 196 с.

39. Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки: Закон України від 09.04.2015 № 317-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 26. Ст. 219.
40. Про Концепцію державної політики щодо розвитку національної ідентичності: Указ Президента України від 23.09.2023 № 539/2023. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/5392023-47089> (дата звернення: 15.05.2025).
41. Розумний М. М. Виклики національного самовизначення: монографія. Київ: НІСД, 2019. 196 с.
42. Симбірська Н. В. Наративні стратегії в політичній міфотворчості: інституціональний вимір. Грані. 2021. Т. 24, № 8. С. 50-58.
43. Солодовнік В. В. Правові засади формування політичних міфів: інституційний аналіз. Держава і право. Серія «Юридичні науки». 2022. Вип. 98. С. 64-72.
44. Ставицький А. В. Сучасна політична міфологія як інструмент політичної боротьби. Актуальні проблеми економіки та управління. 2023. № 17. С. 153-159.
45. Тхоровська С. В. Мовні засоби маніпулятивного впливу в сучасному політичному дискурсі (на матеріалі політичних промов і статей). Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2021. 212 с.
46. Чижевський Д. І. Нариси з історії філософії на Україні. Київ: Видавництво «Орієнтир», 2020. 342 с.
47. Яремчук С. С. Соціологія масових комунікацій: навч. посіб. Чернівці: Чернівецький національний університет, 2022. 248 с.
48. Ярошенко Т. М. Політична теологія та секуляризація: філософсько-політологічний аналіз. Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії. 2022. Вип. 44. С. 171-179.

49. Ярошинська А. О. Механізми публічної політики: теоретико-методологічний аналіз. Політичні інститути та процеси. 2023. № 2. С. 29-37.
50. Яцина Ю. О. Культурна політика держави в умовах трансформації політичної системи України. Соціально-політичні студії. 2022. № 4. С. 115-124.
51. Assmann J. Cultural Memory and Early Civilization: Writing, Remembrance, and Political Imagination. Cambridge University Press, 2022. 332 p.
52. Bottici C. A Philosophy of Political Miφ. Cambridge University Press, 2007. 286 p.
53. Castoriadis C. The Imaginary Institution of Society. Cambridge: The MIT Press, 2023. 418 p.
54. Flood C. Political Miφ: A Theoretical Introduction. Routledge, New York: London: Routledge, 2001. 322 p
55. Judt T. Postwar: A History of Europe Since 1945. Penguin Books, 2022. 960 p.
56. Kattago S. Memory and Representation in Contemporary Europe: The Persistence of the Past. Routledge, 2021. 168 p.
57. Misztal B. Theories of Social Remembering. Open University Press, 2022. 190 p.
58. Tudor H. Political Myth [Electronic resource]. London : Palgrave Macmillan. 157 p. URL: <https://link.springer.com/book/10.1007/978-1-349-01048-6>
59. Національний інститут стратегічних досліджень. Політичні міфи в сучасному українському суспільстві: аналітична доповідь. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/polityka/politichni-mifi-v-suchasnomu-ukrainskomu-suspilstvi>.
60. European Memory Politics: Populism, Nationalism and the Challenges to a European Memory Culture. URL: <https://www.memoryculture.eu/reports/european-memory-politics-2025.pdf>.